

Kooperatif Postası

KARINCA

MAYIS 2021 YIL: 87 SAYI: 1013 ISSN: 1300-1450

**TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
2019 ve 2020 YILI
OLAĞAN GENEL KURUL TOPLANTILARI
YAPILDI**

KARINCA

Yıl: 87 Sayı: 1013
Mayıs 2021
ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Nurettin PARILTI

Prof. Dr. Serdar SAĞLAM

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN

Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11
Belge Geçer: (0312) 472 97 64
www.koopkur.org.tr
koopkur@gmail.com
admin@koopkur.org.tr

Hesaplarımız

T.C. Ziraat Bankası Cevizlidere Şubesi
Hesap Nu.: 7970378-5003
IBAN : TR45 0001 0019 2507 9703 7850 03

Abone Şartları

Yıllık Abone Bedeli: 120 TL. (KDV Dahil)
Fiyatı: 10 TL. (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, airmail included Correspondence relating to
the review should be sent to

"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA
20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi

"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1931

Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.
Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

Basım Tarihi

3 Haziran 2021

Basım Yeri & Tasarım

GÜVEN MATBAACILIK

Ali Ferhat ÖREN

Kazım Karabekir Cad. 39/47 İskitler/ANKARA
Tel: 0312 342 02 82 Faks: 0312 342 02 32
info@guvenmatbaacilik.net

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	3
SALİM ARSLAN TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU 2019 VE 2020 YILI OLAĞAN GENEL KURUL TOPLANTILARI YAPILDI	5
MUSTAFA YAVUZ ÜRETİCİLERİN TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNE OLAN BORÇLARININ 7316 SAYILI KANUN KAPSAMINDA YAPILANDIRILMASI	12
HAZAL OĞUZ ONLINE MARKET UYGULAMALARININ YÜKSELİŞİ	18
İRFAN ÜNVER NASRATTINOĞLU KİEV KONGREMİZ VE UKRAYNA'DA TÜRKÇE KONUŞAN HALKLAR	23
GİZEM NUR SAĞLIK SOSYAL HİZMET VE SİSTEM YAKLAŞIMI	28
KÜBRA DOĞAN COVID-19 SALGININDA ARTAN İNTİHARLARLA BAŞA ÇIKMA: ÖNLEME VE ZAMANINDA MÜDAHALE TEMELİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ	37
YETER DEMİR USLU SAĞLIK POLİTİKASI VE SAĞLIK POLİTİKA ANALİSTİ	42
EMRULLAH GÜNEY 22 MADDE İLE EDİRNE	48

*Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.*

Başyazı

Değerli kooperatif dostları;

Karınca dergimizin 1013. sayısını sizlere sunduğumuz Mayıs ayı, milletimizin tarihinde son derece önemli olayların yaşandığı bir ay olarak hatırlanmalıdır. Küresel etkisi devam eden **Covid-19** pandemisinin gölgesinde geçen yaklaşık birbuçuk yılın ardından önümüzde yaz ayları itibari ile kısmi bir normalleşme yaşanacağına dair umutlar artmaktadır. Özellikle aşırıya erişim konusunda yaşanan sorunların aşıldığı ve yerli aşının da sonbaharda kullanıma başlayacağı yönündeki açıklamalar toplumumuzun umutlarını artıran açıklamalar olmuştur. Pandeminin hayatımızın merkezine yerleşmesi ile birlikte ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, bir çok alanda etkilerini göstermiş, özellikle dar gelirli başta olmak üzere tüm toplumsal kesimler pandemiyi etkisini hissetmiştir. Pandemi ile mücadele kapsamında uygulanmak zorunda olan politikaların doğal sonucu olarak da bir çok ekonomik ve sosyal etkinliklerin pandemi koşullarında gerçekleştiği bu dönemde milletleri millet yapan tarihi hafızanın mihenk taşlarının da yeniden hatırlatılmasına olan ihtiyacı bizlere göstermiştir.

İlkbaharın sonu olan bu ayda milletimizin tarihinde bizi biz yapan iki önemli olayı sizlerle paylaşmak istiyorum. **Bu olaylardan ilki 29 Mayıs 1453:** İstanbul'un Fethi. Bir Hadis-i Şerif'te, İstanbul'un (Müslümanlar tarafından) fethedileceği müjdelenmiş ve şehri fethedecek kumandan ve askerler övülmüştür. Peygamberin (SAV) müjdesine mazhar olma arzusu, tarih boyunca İslâm Orduları'nın İstanbul'a yönelmesine vesile olmuştur. İslam ordularının İstanbul'u fethetmek maksadıyla gerçekleştirdiği kuşatmalardan ilki 668 - 669 yılları arasında Üçüncü Halife Hz. Ömer döneminde gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Emeviler döneminde, 713-717 yılları arasında ve 781 yılında, Abbasî Halifelerinden Hârûn Reşid döneminde de İstanbul kuşatılmış olsa da fetih gerçekleşmemiştir.

Müslüman Türkler içerisinde İstanbul ile ilk ilgilenenler, Anadolu Selçukluları oldu. 1080 yılında şehri almak için Üsküdar'a kadar geldiler. Haçlı Seferi sebebiyle fetih gerçekleştirilemedi. Osmanlı devletinin kuruluşuna müteakip de İstanbul bir çok padişah tarafından defaatle kuşatılmış olmakla birlikte fetih Fatih Sultan Mehmet Han'a nasip oldu.

24 Mart 1453 Cuma günü, ordusuyla Edirne'den yola çıkan II. Mehmet 5 Nisan'da Bayrampaşa'da otağ kurulmuştu. 6 Nisan günü Cuma namazından sonraki duâlar bitirilince, başlatılan kuşatma 29 Mayıs 1453 Salı sabahı, Osmanlı ordusunun yaptığı son bir hücumla fethedildi. Böylece, hazret-i Peygamberin asırlardır, İslâm ordularını arkası gelmez dalgalar hâlinde İstanbul'a sevkeden müjdesi gerçekleşmiş, Roma İmparatorluğu da târihe gömülmüş oluyordu. Fetih gerçekleşmişti. Bu fetih, Bizans İmparatorluğu'nu tarih sahnesinden silmekle kalmadı, Orta Çağ'ı kapatıp Yeni Çağ'ı başlattı. İstanbul, 4 yıl boyunca imar ve âdetâ yeniden inşa edildikten sonra, 1457'de Osmanlı Devleti'nin başşehri oldu.

Türk tarihinde mayıs ayının gurur veren bu gelişmesine karşı hatırladıkça hüznünlendiğimiz bir olay da 18 Mayıs 1944 Kırım Türkleri'nin Topyekün Sürgünü olayıdır.

Türk Milleti bir bütündür. Misak-ı Millî sınırlarımız dışında kalan soydaşlarımızın yaşadığı acılar da yakın tarihimizin bir parçasıdır.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar ve savaş yıllarında Kırım Türkleri, tükenişin eşğine gelmişti. Müslüman ve Türk düşmanı kızıl diktatör Stalin, Kırım Türkleri'nin savaş sırasında Almanlarla işbirliği yaptığı gerekçesiyle top yekûn sürgün kararı aldı. Karar, 18 Mayıs 1944'te uygulandı. 423.100 kişiden oluşan Kırım'ın Türk nüfusu, hayvan taşınmasında kullanılan tren vagonlarına, patates çuvalı istif eder gibi dolduruldu. 57.000 kişi 0 - 5 yaş arası çocuk, 68.000'i, 60'ın üzerinde yaşlı insanlardı. Yolculuk sırasında 195.371 kişi öldü. Hayatta kalabilenlerin % 3'ü, varış noktasındaki yerleşim yerlerinin olağan üstü kötü şartlarına dayanamayıp hayatlarını kaybettiler.

Sürgün hayatı tam bir işkence idi. Kırım Türkçesiyle konuşanlar, şarkı-türkü söyleyenler en ağır şekilde cezalandırılıyordu. 23 Nisan 1978 günü, Musa Mahmut isimli bir Kırım Türkü,

Sekil 1: Son Aile Heykel Kompozisyonu. <https://istanbul.mid.ru/upload/iblock/3d1/3d1d2aadb76e210d0381ba3f6fcf43f.pdf>

soydaşlarına yapılan işkenceleri protesto etmek için kendisini yaktı. Musa Mahmut'u yakan ateş, Kırım Türklerinin şuurlarındaki bağımsızlık, hürriyet ve vatan aşkının meş'alesi oldu. Bir dizi toplu gösterilerden sonra vatan Kırım'a dönüş hakkını elde ettiler. Ata yurduna dönebilenlerin sayısı 1993 yılında 260.000 kişiydi. Onlar Kırım'ı yeniden Türkleştirme ve Müslümanlaştırma gayreti içerisinde. Allah çabalarında muzaffer kılsın.

Bu iki olay çerçevesinde; milletleri millet yapan tarihi hafızanın her daim sıcak tutulması gerektiği gerçeğini hatırlamamıza vesile olmasını temenni ediyor ve bu milletin varlığı ve bekası için mücadele eden tüm şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyorum.

Değerli dostlar; 1013. Sayısını çıkardığımız *Karınca* dergimizi bu ay yine zengin bir içerikle sizlerle buluşturmaya çalıştık.

Gelecek sayıları daha zengin içerikle sizlerle buluşturma çabamıza, yazılarınız ve fikirlerinizle katkı sağlayarak paydaş olmanız çağrımızı yineleyerek hepimize sağlık ve mutluluklar diliyoruz.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU 2019 ve 2020 YILI OLAĞAN GENEL KURUL TOPLANTILARI YAPILDI

Salim ARSLAN

Türk Kooperatifçilik Kurumu Derneği 2019 ve 2020 Yılları Olağan Genel Kurul Toplantısı 27.03.2021 tarihinde Türk Kooperatifçilik Kurumunun Balgat'taki adresinde yapıldı.

Açılış, saygı duruşu ve İstiklal Marşımızın okunmasından sonra gündemin 3. maddesi gereği başkanlık divanı seçimine geçildi.

Divan Başkanı olarak
Hüsnü POYRAZ,

Başkan Yardımcısı
Eyüp SERİN,

Katip Üyeliklerine
Eşref DİKMEN ve
Erdal İSMİHAN seçildi.

Yönetim Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yönetim Kurulu Başkanı **Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY**, açılış konuşmasında **2019 yılının olağan Genel Kurul Toplantısının; Mart 2020'de ortaya çıkan Covid-19** pandemisi nedeniyle yapılamadığını, 2019 ve 2020 yılı olağan Genel Kurul toplantılarının beraber yapılmasına yönetim kurulu olarak karar verdiklerini belirtti. **2019** yılının kurum faaliyetleri açısından başarılı geçtiğini **2019 yılında, bir Milletlerarası Kongre, birisi Kırıkkale Üniversitesi bir diğeri Bolu Abant izzet Baysal Üniversitesinde** olmak üzere iki ayrı panel, Bakanlıklar ile ortaklaşa çeşitli konularda toplantılara ve **2019 Aralık ayında Ankara da düzenlenen Kooperatif haftasında ATO** da düzenlenen sempozyuma ve sergiye de Stand açmak suretiyle katıldıklarını söyledi.

Ayrıca Uluslararası Kooperatif kuruluşlarından **CİRİEC ve IRU** toplantılarına katılarak kurumun temsil edildiğini, bazı seminerler ve kurslar verildiğini, özellikle süreli yayınlarda herhangi bir sorun yaşanmadığını sözlerine ekledi.

Ancak, pandeminin 2020 yılı boyunca devam etmesinden dolayı, 2020 yılında yayın faaliyetleri

Genel kurulda, Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı okundu

dışında birçok faaliyet planlamalarına rağmen gerçekleştiremediklerini söyledi. Ankara dışındaki şehirlerden bazı kooperatiflerle ilişkiler ve ortak çalışmaların olduğunu öncelikle eğitim ve yayın faaliyetlerine önem verdiklerini karınca dergisi ve 3. Sektör Sosyal Ekonomi dergisinin aksamadan yayına devam ettiğini, karınca dergisinin 1011, sosyal ekonomi dergisinin ise 56/1 sayısının

yayınlandığını söyledi ve Genel Kurula katılan üyelere teşekkür ederek konuşmasını tamamladı.

Üyelikte **50** hizmet yılını dolduran sayın **Hüsnü POYRAZ**'a, Üyelikte 30 yılını dolduran **Yavuz KOCA**, Prof. Dr. Ali **YAYLI**, Prof. Dr. Nevzat **AYPEK** ve Dr. Öğr. Üyesi **Kadir ÖZER**'e plaket verildi.

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY, Sayın Hüsnu POYRAZ'a Plaket Verirken

Sayın Hüsni POYRAZ, Prof. Dr. Nevzat AYPEK'e Plaket Verirken

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY, Sayın Yavuz KOCA'ya Plaket Verirken

Prof. Dr. Nevzat AYPEK, Prof. Dr. Ali YAYLI'ya Plaket Verirken

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY, Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER'e Plaket Verirken

Divan Başkanı söz almak isteyen var mı diye sordu **Yusuf ÜSTÜN** söz aldı. 70-80 yıldır önemli işler yapan Kooperatifçilik Kurumu'nun son yıllarda zayıf kaldığını, yeni üye kaydedilmediğini ve bu konuda yeni genç üyelerin kaydedilmesi gerektiğini ve üye kaydının yaygınlaştırılmasını söyledi. **Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY** söz aldı.

Derneğimizde 1987 doğumlu **Yasin Erdem IŞIK**, 1985 doğumlu **Zülfi Umut ÖZKARA**, 1996 doğumlu **Nuriye VAROL** gibi çok sayıda genç üyelerimizin olduğunu, biz kimseye gel zorla üye ol diyemeyiz ancak üye olmak için başvuruda bulunanların değerlendirilmesi yapılarak yönetim kurulunca uygun görülenlerin yani üye olmak için gerekli şartları taşıyanların (*ki bu şartlar tüzüğümüzde bellidir*) üyelik kaydını yaparız dedi.

Açılış konuşmasında da belirttiğim gibi Mart 2020 yılında ortaya çıkan ve hala devam eden **Covid-19** pandemisi nedeniyle bazı projeleri gerçekleştiremediklerini dedi ve Genel Kurula katılan üyelere teşekkür ederek sözlerini tamamladı.

2019 ve **2020** yılları faaliyet raporu ve çalışma programı üyelere önceden gönderilmiş olduğundan, faaliyet raporunun okunmamasına, denetim raporunun okunmasına karar verildi. **Prof. Dr. Nevzat AYPEK** tarafından okundu ve ittifakla kabul edildi.

Divan Başkanı Hüsnü POYRAZ söz almak isteyen olup olmadığını sordu.

Başka söz isteyen olmadığından Divan Başkanı Genel Kurul üyelerine teşekkür ederek yönetim kuruluna sağlık, başarı ve iyi niyet temennilerinde bulunarak toplantıyı kapattı.

ÜRETİCİLERİN TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNE OLAN BORÇLARININ 7316 SAYILI KANUN KAPSAMINDA YAPILANDIRILMASI

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

2020 yılının sonlarına doğru yürürlüğe giren 7256 sayılı *Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla*¹; Devlete ve mahalli idarelere ait bazı vergi, idari para cezası, faiz, gecikme faizi, gecikme zammı alacakları ile **SGK** primi alacakları, **KOSGEB** destek ödemelerine dair alacaklar, **TSE** alacakları, organize sanayi bölgelerine ve sanayi sitesi yapı kooperatiflerine kullandırılan kredi ödemeleri, kalkınma ajansı alacakları, bazı kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının aidat borçları ile Tarım ve Orman Bakanlığınca tarımsal amaçlı kooperatiflere veya bu kooperatiflerin ortaklarına kullandırılan krediler yeniden yapılandırılmış, ancak çiftçilerin tarım kredi kooperatiflerinden kullandığı tarımsal kredi alacaklar yapılandırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Buna karşın, tarım kredi kooperatiflerince kullandırılan alacakların yapılandırmaya dâhil edilmemesi ve bu kooperatifler tarafından takibe düşen alacaklar için icra takipleri başlatması kamuoyunda tepkilere neden olmuş ve bu bağlamda çiftçilerin tarım kredi kooperatiflerine olan kredi borçlarının yapılandırılması talep edilmiştir.

Ayrıca, tarım sektörünün yapısı gereği ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerden çabuk etkilenmesine bağlı olarak, ülkemizde 2020 yılında görülmeye başlanan **Covid-19** salgınının ortaya çıkardığı ekonomik daralmadan tarım sektörü de olumsuz etkilenmiştir.

Bu da üreticilerin kredi ödemelerinde zorluklarla karşılaşmasına sebep olmuştur.

Tüm bu hususlar dikkate alınarak, 22 Nisan 2021 tarihinde yürürlüğe giren 7316 sayılı *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*² ile Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından kullandırılan tarımsal kredi borçlarında yapılandırmaya gidilmiştir.

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1) 7256 sayılı *Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*, 17.11.2020 tarihli ve 31307 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanmıştır.

2) 7316 sayılı *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*, 22.04.2021 tarihli ve 31462 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanmıştır.

İşte bu çalışmada, üreticilerin tarım kredi kooperatiflerine olan borçlarının 7316 sayılı Kanun kapsamında yapılandırılması tüm yönleriyle ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

2. Yapılandırılan Borçların Kapsamı

Türkiye’de tarım sektörü; nüfusun, gıda maddeleri gereksinimini karşılaması, milli gelire ve istihdama katkısı, tarıma dayalı sanayinin hammadde ihtiyacını karşılaması, nüfusun belli bir kesimine istihdam imkânı sağlaması, dışa bağımlılığın önlenmesi ve ödemeler dengesi üzerinde önemli ve olumlu etkilerinin olması gibi başlıca temel nedenlerle ekonomide stratejik rol ve işlevi haizdir.

Tarım politikalarının amacı ise; tarımsal üretimin iç ve dış talebe uygun bir şekilde geliştirilmesi, doğal ve biyolojik kaynakların korunması ve geliştirilmesi, verimliliğin artırılması, gıda güvencesi ve gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, üretici örgütlerinin geliştirilmesi, tarımsal piyasaların güçlendirilmesi, kırsal kalkınmanın sağlanması suretiyle tarım sektöründeki çalışanların, dolayısı ile ülke insanının refah düzeyinin yükseltilmesidir.

Öte yandan, çiftçilerin geliri ve yaşam standardının yükseltilmesi ve dolayısıyla tarımsal üretimin artırılması için modern tarım yöntemlerinin uygulanması, girdilerin temini, gerekli yatırımların yapılması ve ürünlerin uygun koşullarda satış organizasyonlarının kurulması gerekmektedir.

Tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından, **Covid-19** salgınının tarım sektöründe oluşturduğu/oluşturabileceği olumsuz etkiler de göz önünde bulundurularak üreticilerin kredi ödemelerini yapabilmeleri için 7316 sayılı Kanunla tarımsal kredi borçları yapılandırılmıştır.

Bu çerçevede, 7316 sayılı Kanununun 13. maddesiyle, 6824 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³ geçici 3. madde eklenmiştir.

Anılan geçici maddenin birinci fıkrasında ise; “Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından kullanılan tarımsal kredi alacaklarından 31/12/2020 tarihi itibarıyla tasfiye olunacak alacaklar hesabına aktarılan borçlular, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi izleyen üçüncü ayın sonuna kadar kooperatife başvuruda bulunulması kaydıyla 1 inci maddeden, ikinci ve üçüncü fıkralarda belirtilen hükümler de dikkate alınmak suretiyle yararlandırılır.” hükmü yer almaktadır.

Söz konusu hükümlerle, üreticilerin 31.12.2020 tarihi itibarıyla tasfiye olunacak alacaklar hesaplarına aktarılmış olan ve tarım kredi kooperatifleri tarafından kullanılan tarımsal kredi borçlarında yapılandırılmaya gidilmiştir.

Dolayısıyla, ödeme güçlüğü çeken ve 31.12.2020 tarihi itibarıyla tasfiye olunacak alacaklar hesabında borcu bulunan üreticiler (**tarım kredi kooperatifi ortakları**) borçlarını yapılandırabileceklerdir.

Ancak, bahsi geçen yapılandırmadan yararlanabilmek için ilgili hükmün yürürlüğe girdiği 22.04.2021 tarihini izleyen üçüncü ayın sonuna kadar, başka bir deyişle 31 Temmuz 2021 tarihi (**bu tarihin hafta sonuna denk gelmesi nedeniyle 2 Ağustos 2021 Pazartesi günü**) mesai bitimine kadar ortak olunan kooperatife başvurulması gerekmektedir.

3) 6824 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 08.03.2017 tarihli ve 30001 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Kanun Teklifinin TBMM'deki komisyon görüşmeleri sırasında, tarım kredi kooperatifleri tarafından çiftçilere toplamda 9.1 milyar TL'lik kredi kullanıldığı, yapılan düzenlemeyle 21 bin üretici ile ilgili 931.000.000 TL kredi bakiyesinin yapılandırılmasının öngörüldüğü ifade edilmiştir.⁴

3. Tarım Kredi Kooperatiflerine Olan Borçların Yapılandırılma Esasları

6824 sayılı Kanuna eklenen geçici 3. maddenin birinci fıkrasında yapılandırmadan, **'1 inci maddeden, ikinci ve üçüncü fıkralarda belirtilen hükümler de dikkate alınmak suretiyle'** yararlandırılacağı hükme bağlanmıştır.

Anılan hükümler bağlamında, tarım kredi kooperatifleri tarafından kullanılan tarımsal kredi alacaklarının yapılandırılmasına ilişkin esaslar ve şartlar aşağıdaki gibidir:

- Yapılandırmaya esas tutar; yapılandırmaya konu kredi borcunun vadesini takip eden tarihten yapılandırma tarihine kadar yıllık %18 oranında (*Bu oran, 2017 ve 2019 yapılandırılmalarında sırasıyla %11 ve %15 idi.*) basit usulde yürütülecek faiz uygulanmak suretiyle hesaplanır.

Yapılandırmaya konu kredi borcunun vadesini takip eden tarihten yapılandırma tarihine kadar yıllık %12 oranında (Bu oran, 2017 ve 2019 yapılandırılmalarında sırasıyla %5 ve %10 idi.) basit usulde yürütülecek faiz borçlu tarafından ödenir.

- Yapılandırmaya esas tutarın; defaten ödenmesi halinde borcun tamamı, taksitlendirilmesi halinde ise peşinata tekabül eden %30'u 2021 yılının Ekim ayı sonuna kadar, kalan tutarı ise 2022 yılının Ekim ayından başlamak üzere her yıl tekabül ettiği ayda üç eşit taksitte ödenir.

Yapılandırma taksitlerine, yıllık %18 oranında basit usulde yürütülecek taksitlendirme faizi uygulanır. Ancak, yukarıda yer verilen esaslara göre hesaplanan yapılandırmaya esas tutarın defaten ödenmesi halinde taksitlendirme faizi uygulanmaz.

- Yapılandırmanın yürürlüğe girdiği 22.04.2021 tarihinden önce 6824 sayılı Kanunun 1. maddesi ve geçici 2. maddesi uyarınca yapılandırması devam eden krediler hakkında anılan Kanuna eklenen geçici 3. madde hükümlerine göre yeniden yapılandırma uygulanmaz.

- Yapılandırmadan yararlanabilmek için dava açılmaması veya açılmış davalardan vazgeçilmesi şarttır. 22.04.2021 tarihinden önce dava konusu edilmiş ve/veya icra takibi başlatılmış alacaklar için takip işlemleri başvuru süresi sonuna kadar bekletilir.

Borçlu tarafından yapılandırmadan yararlanmak üzere başvurulması ve yapılandırılan tutarın peşinat ödeme süresi içinde defaten veya taksitli ödeme seçeneği tercih edilmiş ise peşinat tutarının ödenmesi hâlinde kooperatif tarafından dava ve/veya icra takipleri durdurulur. Bu takdirde yargılama ve icra takip giderleri ile vekâlet ücretinin 2021 yılının Ekim ayı sonuna kadar ödenmesi şarttır.

---

4) Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu, Esas No:2/3519, S.Sayı:254.

- 6824 sayılı Kanunun geçici 3. maddesi ile 1. maddesine göre yapılandırılan alacakların taksitlerinden herhangi birisinin vadesinde ödenmemesi halinde ödenmeyen tutarın taksit ödeme süresinin son gününü takip eden 90 gün içinde ilgili taksitlendirme faizi ile birlikte ödenmesi şartıyla yapılandırma hükümlerinden yararlanır. Taksitlerin belirtilen sürede de ödenmemesi halinde yeniden yapılandırma iptal edilerek Tarım Kredi Kooperatifleri mevzuatı doğrultusunda borcun tamamı muaccel hale gelir.
- Geçici 3. maddenin yürürlüğe girdiği 22.04.2021 tarihinden önce kapsamdaki alacaklar için temerrüde düştüğü tarihten sonra yapılan ödemeler, yapılandırmaya esas tutarın hesabında dikkate alınır. Ancak borçlu lehine fark çıkması halinde herhangi bir iade yapılmaz.
- 6824 sayılı Kanunun geçici 3. madde hükmünden yararlanması, borcun maddi ve şahsi teminatının sükûtunu icap ettirmediği gibi müşterek borçlu ve müteselsil kefillerine, kefaletten çekilme hakkını da vermez.

4. Yapılandırmaya İlişkin Maliyetin Hazine Ve Maliye Bakanlığınca Karşılanması

6824 sayılı Kanunun 1. maddesinin yedinci fıkrasında, mezkûr madde hükümlerine göre yapılandırma ve taksitlendirme nedeniyle oluşacak gelir kayıplarının, borçlunun ödemeyi yaptığı tarihi takip eden ayda yapılan talep üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ilgili kooperatife aktarılmak üzere Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğine, adı geçen Bakanlık bütçesinde yer alan ilgili harcama tertiplerinden gider kaydedilerek ödeneceği hükme bağlanmıştır.

Yapılandırmaya esas gelir kaybı yapılandırmaya esas tutar belirlenirken hesaplanan faiz ile borçlu tarafından ödenecek faiz arasındaki fark; taksitlendirmeye esas gelir kaybı ise taksitlendirmeye esas alınan yıllık %18 oranında basit usulde yürütülecek faizden borçlunun ödeyeceği yıllık %12 oranında basit usulde yürütülecek faiz düşülerek bulunan tutardır.

Yapılandırmaya esas tutarın borçlu tarafından defaten ödenmesi halinde yapılandırmaya esas gelir kaybı tutarının tamamı Hazine ve Maliye Bakanlığınca ilgili kooperatife aktarılmak üzere Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğine defaten ödenir.

Yapılandırmaya esas tutarın taksitlendirilmesi halinde ise yapılandırmaya esas gelir kaybı tutarı da yapılandırmaya esas tutara uygulanan koşullar çerçevesinde taksitlendirilir ve Hazine ve Maliye Bakanlığından talep edilir.

Bu kapsamda taksitlendirilen tutarlara talep tarihinden önceki son on iki aylık döneme ilişkin TL cinsi sabit getirili iç borçlanmanın ağırlıklı ortalama yıllık bileşik maliyeti oranında taksitlendirme faizi uygulanır.

Bu çerçevede yapılacak ödemelerde vade tarihinin geçmesi ve 90 günlük ödeme dönemi içinde ödeme yapılması durumunda günlük bazda basit usulde yürütülecek taksitlendirme faizi hesaplanır.

Söz konusu faizin hesaplanmasında mezkûr taksitlendirme faiz oranı kullanılır.

Borcun muaccel hale gelmesi halinde ise ödenen gelir kayıpları Hazine ve Maliye Bakanlığına iade edilir.

Öte yandan, Hazine ve Maliye Bakanlığınca yapılan ödemeler, 5570 sayılı Kamu Sermayeli Bankalar Tarafından Yürütülen Faiz Destekli Kredi Kullanılmasına Dair Kanun hükümleri kapsamında denetlenir.

Yeri gelmişken belirtelim ki, 6824 sayılı Kanunun geçici 3. maddesi ile birinci maddesinde yer almayan hususlarda Tarım Kredi Kooperatiflerinin mevzuatı uygulanır.

Son olarak, yapılandırmaya ilişkin 6824 sayılı Kanunun ilgili maddelerine dair usul ve esasların belirlenmesi ve uygulamaya ilişkin tereddütlerin giderilmesi hususlarında Hazine ve Maliye Bakanına yetki verilmiştir.

5. Sonuç

7316 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla, 6824 sayılı Kanuna eklenen geçici 3. madde ile çiftçilerin tarım kredi kooperatiflerinden kullandığı tarımsal kredi borçları yapılandırılmıştır.

Söz konusu hükümlerle, tarım kredi kooperatifleri tarafından kullanılan tarımsal kredi alacaklarından 31.12.2020 tarihi itibarıyla tasfiye olunacak alacaklar hesabına aktarılan kredilerin, başka bir ifadeyle takibe düşmüş olup da ödenmeyen borçların, 22.04.2021 tarihini izleyen üçüncü ayın sonuna kadar **(31.07.2021 tarihi mesai bitimine kadar)** kooperatife başvuruda bulunulması kaydıyla yararlandırılmasına imkan sağlanmıştır.

Getirilen düzenlemede, yapılandırmaya esas tutarın, yapılandırmaya konu kredi borcunun vadesini takip eden tarihten yapılandırma tarihine kadar yıllık %18 oranında basit usulde yürütülecek faiz uygulanmak suretiyle hesaplanması, yapılandırmaya konu kredi borcunun vadesini takip eden tarihten yapılandırma tarihine kadar yıllık %12 oranında basit usulde yürütülecek faizin borçlu tarafından ödenmesi öngörülmüştür.

Ayrıca, yapılandırmaya esas tutarın; defaten ödenmesi halinde borcun tamamının, taksitlendirilmesi halinde ise peşinata tekabül eden %30'unun 2021 yılının Ekim ayı sonuna kadar, kalan tutarın ise 2022 yılının Ekim ayından başlamak üzere her yıl tekabül ettiği ayda üç eşit taksitte 2024 yılı sonuna kadar ödenmesi gerekmektedir.

Ancak, yapılandırma kapsamında uygulanan faiz oranlarının yüksek olduğu ve çiftçilerin yapılandırmadan yararlansa bile taksitlerini ödemede zorlanacağı hususları kamuoyunda dile getirilmektedir.

Kaynakça

6824 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (08.03.2017 tarihli ve 30001 sayılı R.G.).

7256 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (17.11.2020 tarihli ve 31307 sayılı R.G.).

7316 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (22.04.2021 tarihli ve 31462 sayılı R.G.).

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu, Esas No:2/3519, S.Sayısı:254.

ONLINE MARKET UYGULAMALARININ YÜKSELİŞİ

Hazal OĞUZ*

Giriş

Günümüzde akıllı telefon kullanımındaki gözle görülür artış ve gelişen internet altyapısı, kullanıcıların gündelik yaşam pratiklerinin pek çok alanında olduğu gibi, alışveriş deneyiminde de değişim sürecini başlatmıştır.

Bu bağlamda kullanımı yaygınlaşan elektronik perakendecilik, yer ve zaman kısıtlarını ortadan kaldıran yapısı sayesinde tüketicilere ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır (*Chu, ArcaUrze ve Cebollada-Calvo, 2010; Gupta ve Kim, 2010*).

Ayrıca tüketici davranışlarının daha kolay gözlemlenebilmesi sayesinde (*Ferreira, 2009*), kişiselleştirilmiş ürün ve hizmetlerin sunulması gibi firmalar için birçok avantajı da beraberinde getirmektedir (*Chu ve diğerleri, 2010*).

Tüketiciler ise, daha kolay fiyat karşılaştırması yapma, zaman ve enerjiden tasarruf etme gibi gerekçelerle e-perakendecilik uygulamalarını hızla benimsemişlerdir.

Bu çalışmada elektronik perakendeciliğin en bilinen örneklerinden ve giderek yükselişe geçen online market uygulamaları tartışılacak ve Getir, İstegelsin, Migros Sanal Market gibi somut popüler örnekler üzerinde durulacaktır.

1. Dijitale Adaptasyon ve Online Market Uygulamaları

Son yıllardaki dijital dönüşümle tüketicilerin hayatına giren online market uygulamaları koronavirüs döneminde gündelik yaşamı kolaylaştıran hizmetlerden biri olmuştur.

---

* Ticaret Uzmanı, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü
hazal.oguz@ticaret.gov.tr

Evde geçirilen süre arttıkça kullanıcıların bu tarz uygulamalara yönelmesi de doğal karşılık olmuştur.

Diğer yandan, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) yılın dört çeyreğinde yayınladığı üç aylık pazar raporu verileri ışığında genişbant verilerine bakıldığında, 15,9 milyonu sabit abone, yaklaşık 65 milyonu mobil abone olmak üzere toplam yaklaşık 80,9 milyon genişbant internet abone sayısına ulaşılmış, internet abone sayısı bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %5 artmıştır.

En yüksek artış %33'lük bir oranla “Eve Kadar Fiber” abone sayısında, müteakiben %18,9'luk bir oranla da “Kablo İnternet” abone sayısında gerçekleşmiştir. Sabit genişbant abonelerinin aylık ortalama data kullanımı 153 GByte olmuştur (BTK, 2021).

Sektöre yönelik ortaya konan bu araştırmalara göre Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğu aktif olarak interneti kullanmakta bu da güncel satış tekniklerindeki dönüşümün sebebinin açıkça ortaya koymaktadır.

E-ticaret ve mobil pazarlama güncel olarak tüketiciler tarafından alternatif yöntemleri seçerek ürünün satışını yapmaktadır. Ayrıca, dijital pazarlama geleneksel pazarlama yöntemlerine göre daha güncel ve yeni dünyaya uyum sağladığını söylememiz gerekir.

2. Online Market/Pazaryeri Uygulamalarının Avantajları

Pandemi sürecinde başlayan online süpermarket uygulamalarının sıkça tercih edilmesi risk faktörleri biraz hafiflemeye başladığında da sürdürülmektedir.

Öyle ki her yaş grubundan kişinin deneyimlediği online marketler artık hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş durumdadır. Kısmen açılma sonrası online alışverişe talep artarken en fazla büyüme online market-gıda kategorisinde yaşanmıştır (Çakır & Kazançoğlu, 2020).

Sadece fiziki market olarak işlerini yürüten pek çok işletmenin de online platformlarda var olmadan yetersiz kalacaklarını fark ederek işlerini e-ticarete taşıma konusunda harekete geçtiği görülmektedir. Burada akla şu soru gelebilmektedir; söz konusu market uygulamalarının avantajları nelerdir?

Tüketicilerin evde kalmak zorunda olduğu bu süreçte hijyenik şartlarda deyim yerindeyse “ayağına kadar getirilen” ürünler dışarıdaki pek çok riske karşı koruma görevini üstlenmektedir.

Bunun yanında evden çalışmayı devam ettiren kesim için ise online market siparişleri zaman tasarruf açısından kritiktir.

65 yaş üstü grubun ve risk altındaki kişilerin sağlık açısından sokağa çıkma kısıtlamasına tabi olduğu dönemde bu türden sanal market alışverişleri en cazip seçenek olarak dikkat çekmektedir. Online marketlerin tüketicileri çekmesi için sahip olması gereken birtakım özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- **Sanal market ürün çeşitliliği**

Tüketiciler ev ihtiyaçlarını sanal market üzerinden sipariş vermektedir. Sipariş hacimlerinin arttığı online alışverişlerde, sanal markette geniş ürün yelpazesi sunulması sayesinde işletmeler sepet ortalamalarında yüksek tutarlara ulaşabilecektir. Tüketicilerin aradığı niş ürünlerin satışının gerçekleştirilmesi de sanal marketin tercih edilme oranını arttırabilir.

- **Kullanıcı dostu sanal mağaza**

Pratik, güvenli ve kullanıcı dostu bir sanal market ile müşteri sayısı artırabilecektir. Ayrıca ürünlere kolay ulaşmayı sağlayan filtreleme özellikleri, sade bir tasarım, ürün özellikleri hakkında detaylı bilgi, anlaşılır bir fiyatlandırma sistemi, ürün görsellerinin açıklayıcı olması, kg, adet gibi alanlarda tüketicilerin karar mekanizmalarının işlediği bir alışveriş ortamı sunulması işletmelere fayda sağlayacak bir diğer faktördür.

- **Gelişmiş teslimat olanakları**

Mesafeli satışlarda teslimat bilgileri oldukça önemlidir. Dağıtım kapasitesine göre online markete alışveriş amaçlı gelen müşterilere teslimat bilgileri ve saatleri gösterilmelidir. Uygun teslimat seçenekleri arasından müşterilere seçim yaptırılabilir. Aynı zamanda girilen adrese göre filtreleme yaparak uygun teslimat günü ve saatleri bölge bazlı değiştirebilir.

- **Güvenli ödeme sistemleri**

Tüketiciler özellikle koronavirüs sürecinde temassız e-ticareti tercih etmektedir. Online marketin en önemli alanı olan ödeme sayfasını doğru bir şekilde kurulumak ve yeniliklere göre optimize etmek de faydalı bir çözümdür. Bu noktada güvenli ödeme sistemleri sunulması şarttır.

Pandemi döneminde online alışverişlerin yüzde 63'ü temassız işlem olarak gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda sanal mağazada online ödeme ayrıcalıklarını sunmak hızlı ve hijyenik teslimatı da olanaklı kılacaktır.

- **Sipariş aşaması ve sonrası iletişim**

Kullanıcılara sepet aşamasında adrese teslim ya da mağazadan teslim gibi farklı teslimat şekilleri sunmak da işletmelerin tercih edebileceği bir yöntemdir. Ayrıca teslimat zamanını sepet aşamasında gösterilen ve Getir'de olduğu gibi kimi uygulamalarda kullanılan '**temassız teslimat**' '**zili çalma**' gibi farklı alanlar, sıfır temas ile siparişlerin teslimatını sağlama ve tüketicilerin güvenini tesis etmede önem teşkil eder.

Gönderim ve paketleme işlemlerinin hijyenik koşullarda yapıldığına dair bilgilendirme yapılması da kritiktir. Bunun yanında bu türden online market uygulamalarında kullanıcılar verdikleri siparişle ilgili özel olarak bazı isteklerde bulunabilmektedir.

İşte tam da bunlara ilişkin, sipariş ile ilgili birtakım notlar bırakma talepleri de yerine getirilmelidir. İşletmeler sepet aşamasına sipariş notu bölümü ekleyebilir. Sipariş işlemi gerçekleşikten sonra tüketicilere tahmini gönderim günü ve saati hakkında dinamik bildirimler yapılabilir.

SMS ve **E-posta** aracılığı ile sipariş bilgileri iletilerek siparişlerin takip edebilmesi sağlanabilir. Elbette tüm bunlar için çok ciddi altyapı yatırımları yapılması ve iyi birer yazılım uzmanları ile çalışılması gerekmektedir.

3. Covid-19 ve Sonrasında Online Market Uygulamaları

Koronavirüs salgını nedeniyle tüm dünyada olduğu ülkemizde de elektronik ticarete özellikle online market alışverişlerinde çok ciddi bir artış söz konusudur.

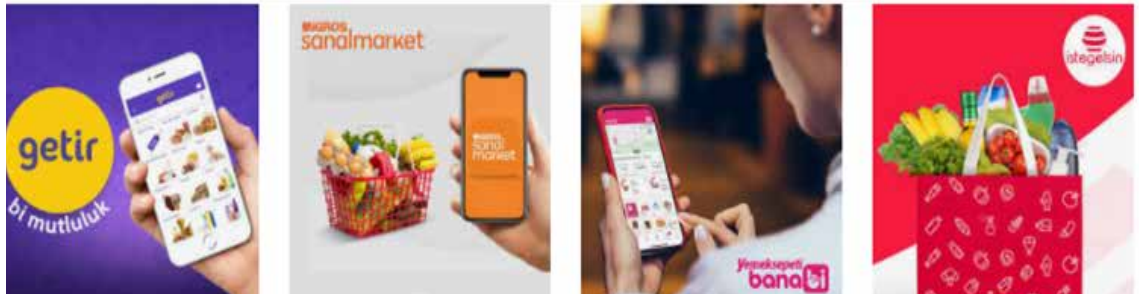
BKM'nin verilerine göre 1-22 Şubat ile 1-22 Mart tarihleri arasında Türkiye'de internet üzerinden yapılan alışveriş rakamları karşılaştırıldığında en kayda değer büyümenin yüzde 32 ile market-gıda kategorisinde olduğu görülmektedir.

Bu olağanüstü günlerde artan talebi karşılama adına online market platformları, hızlı teslimat uygulamaları ve pazar yeri siteleri büyük bir öz veri ile çalışmaktadırlar. Normal şartların çok üstünde seyreden alışveriş trafikleri zaman zaman teslimat sürelerinin uzamasına neden olsa da şu ana dek sektör oyuncularının çok aktif olduğu gözükmektedir.

Bu süreçte tüketicinin değişen market alışverişi alışkanlıklarında birtakım detaylar öne çıkmaktadır. Sektörün önemli oyuncuları Migros Sanal Market, Getir, Banabi ve İstegelsin'e bakıldığında, koronavirüs sürecinin online market alışverişlerini nasıl etkilediği açığa çıkmaktadır. Migros Sanal Market'in son 20 günde evlere teslim ettiği sipariş sayısı 3 katına çıktı. Örneğin Migros Sanal Market, hem web üzerinden hem de mobil uygulama üzerinden 71 ilde hizmet sunmaktadır. Nisan ayında Migros'un evlere teslim ettiği sipariş sayısı 3 katına çıkmıştır (**Önemli, 2020**).

Dolayısıyla, evde geçirilen sürenin artmasıyla beraber, tüketicilerin temel gıdadan temizlik ürününe kadar birçok ihtiyaç için verdiği siparişte artış yaşanmaktadır. Bu sayede dışarı ile temas minimum seviyeye çekilmekte alışveriş birçok ürün grubuna erişimi arttırdığı için kolaylaşmaktadır.

Bu süreçte ebeveynlerin başka şehirde yaşayan çocukları ve yetişkinlerin de uzaktaki 65 yaş üstü anne ve babaları için yaptıkları alışverişlerde de artış bulunmaktadır.

Bu süreçte sepet ortalamalarında da değişimler yaşanmıştır. Örneğin Migros Nisan ayında evlere teslim ettikleri sipariş sayısının katlanarak arttığını ve bu süreci desteklemek adına aynı zamanda istihdam seferberliği başlattıklarını belirtmektedir.

Koronavirüs sürecinde en çok sipariş verilen ürünlere bakıldığında ise meyve – sebze, Türk kahvesi, maden suyu, süt, su, ıslak mendil, makarna, ekmek, yumurta, un ve pirinç gibi temel gıda maddeleri ile hijyene/temizliğe yönelik ürünler olduğu göze çarpmaktadır.

Benzer şekilde Getir isimli online market uygulaması da incelendiğinde, platformun daha önce satmadıkları kadar çok pirinç, bulgur ve makarna sattıkları görülmektedir. Hatta kısıtlamaların başladığı ilk üç günde, bir hafta öncesine göre 22 katı makarna talebi gördükleri belirtilmektedir (**Önemli, 2020**)

Yanı sıra, koronavirüsün sosyal etkileşimle yayılmasını azaltmak; dolayısıyla hem tüketicilerin hem kendi çalışanlarının sağlığını korumak için 17 Mart 2020 tarihinde "**Siparişi Kapıya Bırak**" gibi bir özellik devreye aldıklarını belirtmektedirler. Bu gibi kolaylıklar da tüketicilerin o işletmeyi bir sonraki alışverişte daha çok tercih etmesinin önünü açmaktadır.

İstegelsin uygulamasına bakıldığında da pandemi sürecinde en çok taze meyve sebze sipariş edildiği görülmektedir.

Diğer yandan kutu oyunlarına ilgi artışı dikkat çekicidir. Nitekim tüketiciler evde geçirdikleri sürelerin giderek artmasından dolayı bu türden hobi ve oyunlara daha çok yönelmektedir.

Sonuç

Koronavirüs salgını başından itibaren dünyada ve ülkemizde yaşanan tüm olağanüstü gelişmeler her şeyi değiştirdiği gibi tüketicilerin alışveriş alışkanlıklarını da gözle görülür bir şekilde değiştirmiştir. Bu itibarla, sanal market alışverişinin kullanım oranları ve gelişmekte olan pazar yapısı Türkiye’de gözle görülür bir ivme kazanmıştır.

Bununla birlikte, tüketicilerin alışkanlıklarının büyük ölçüde değiştiği göz önüne alındığında, çevrimiçi market, giyim ve eğlence alışverişlerinin, toplumdaki bağımsızlık gelişene dek fiziki mağaza ve alışveriş merkezlerinin ziyaretlerinin yerini alacağı yorumunda bulunabiliriz. Koronavirüs sürecinde bazı ürün gruplarının talebinde önemli bir yükselme trendi görülmektedir.

Tüketiciler hijyeni optimize etmek ve kişisel teması sıfıra indirmek amacıyla online market uygulamalarına giderek daha çok rağbet etmekte; yalnızca konjonktürel bağlamda virüs dolayısıyla kişisel bakım ve temizlik ürünleri değil, su, süt, yumurta, un gibi temel ihtiyaç maddelerini satın alabilmek için de bu türden uygulamaları kullanmaktadırlar.

Kaynakça

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2021). Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü Üç Aylık Pazar Verileri Raporu. <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/pazar-verileri/uc-aylik-pazar-verileri-2020-3-kurumdisi.pdf> adresinden erişildi.

Chu, J., Arca-Urze, M. ve Cebollada-Calvo, J. (2010). An empirical analysis of shopping behaviour across online and offline channels for grocery products: The moderating effects of house hold and product characteristics. *Journal of Interactive Marketing*, 24 (4), 251-268.

Çakır, İ., & Kazançoğlu, İ. (2020). Sanal Market Alışverişi Yapma Niyetinde Genişletilmiş Teknoloji Kabul Modeli Bileşenleri ile Risk Algılarının Etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2) , 305-326.

Ferreira, M. P. (2009). (R)evolution of e-grocery industry: strategic implications. *Universidade Católica Portuguesa (Porto)*.

Gupta, S. ve Kim, H. (2010). Value-driven internet shopping: the mental accounting theory perspective. *Psychology and Marketing*, 27(1), 13-35.

Önemli, S. (2020). Online market alışverişlerine koronavirüs etkisi. *Dijitalage*. [ehttps://dijitalage.com.tr/online-market-alisverislerine-koronavirus-etkisi/](https://dijitalage.com.tr/online-market-alisverislerine-koronavirus-etkisi/)

KİEV KONGREMİZ VE UKRAYNA'DA TÜRKÇE KONUŞAN HALKLAR

İrfan Ünver
NASRATTINOĞLU*

Kurumumuzun başarılı etkinliklerinin başında, düzenlenmekte olan Uluslararası düzeydeki kongreler vardır. Zira bu kongrelerde, dünyadaki kooperatifçilik çalışmaları ile ilgili gelişmeler hakkında bilgi alış verişi yapıldığı gibi; Ülkemizin tanıtımına da büyük katkıda bulunmaktadır.

Kongrelerimizi hazırlayıp, yürüten düzenleme kurullarında birkaç kez görev alan bir kişi, Kurum Genel Kurulunun, Yönetim Kurulumuzun, Çalışma Kurullarımızın eski bir üyesi ve Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfının kurucu üyesi olarak; Ukrayna'nın başkenti Kiev'de, 26-28 Eylül 2019 tarihlerinde düzenlenen 23. Uluslararası Türk Kooperatifçilik Kongresini başarıyla gerçekleştiren, başta Kurumumuzun değerli Başkanı olmak üzere, Düzenleme Kurulunda yer alan arkadaşlarımızı içtenlikle kutluyorum.

Söz konusu kongrenin Ukrayna gibi dost bir ülkede yapılmış olmasının, anlamı da önemi büyüktür. Ülkemiz ile Ukrayna ilişkilerinin son derece başarılı bir şekilde gelişmekte olduğu bir dönemde Kiev'de düzenlenen kongremizin, iki ülke arasındaki çok yönlü ilişkilere katkıda bulunacağına kuşku yoktur.

***

Yaklaşık 45 milyon nüfusu olan Ukrayna'nın sınır komşuları Rusya, Belarus, Polonya, Slovakya, Macaristan, Romanya ve Moldova'dır.

Karadeniz ve Azak Denizi'ne de kıyısı olan Ukrayna, bu özelliği ile de Türkiye Cumhuriyeti'nin komşusudur. Dolayısıyla bu ülke ile bizim, tarihten kaynaklanan dostluğumuz olduğu gibi, nüfusun önemli bir kısmı Türk kökenlidir.

Ana dilleri Türkçe olan Gagauz, Urum, Karay, Kırımçak ve Tatar Türkleri'nden başka, tarihin çeşitli dönemlerinde Ukrayna topraklarına yerleşmiş olan Azerbaycan, Türkmen, Özbek, Kazak, Kırgız, Kazan-Tatar, Başkurt, Çuvaş, Ahıska (*Meshet*), Kafkasya, Sibiry Türkleri bu ülkenin asli unsurlarıdır.

*Türk Kooperatifçilik Vakfı Kurucularından Ve KOOP-KUR Yön.Kurulu E.Üyesi

Gagauz Türkleri

Gagauz Türkleri, Ukrayna'nın yerli halklarından. Ukrayna sınırları içerisinde, resmi istatistiklere göre 60.000 Gagauz bulunmaktadır.

Çoğunlukla Odesa vilayetinde ve bağlı köylerde oturan Gagauzlar kendi gelenek ve göreneklerini, dillerini, tarihini korumakta ve kendi aralarında, ana dilleri olan Türkçe konuşmaktadır.

Moldova, **SSCB**'nden ayrılıp bağımsız bir devlet olurken, bu ülkenin güneyindeki Bucak Bölgesi'nde yaşayan Gagauz Türkleri de, yaşadıkları bölgeyi "**Bağımsız Gagauz Cumhuriyeti**" ilân etmişlerdir.

19 Ağustos 1990 tarihinde kurulan bu küçük Devleti Türkiye de dahil, hiçbir ülke tanımamış, üstelik, Moldova Cumhuriyeti, Gagauzlar'a karşı büyük baskılar uygulamaya başlamıştır.

Bu baskılar, silahlı çatışma ortamına da gelmiş, fakat, sağduyulu Moldovan ve Gagauzlar, kan dökülmesini önlemişlerdir.

Bağımsız Gagauz Cumhuriyeti, Halk Topluluğu (Meclisi) ve Cumhurbaşkanı seçmiş, Bakanlar Kurulunu oluşturmuş ve faaliyetlere başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ise, "**Moldova Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğüne saygılı olduğunu**" dünya kamuoyuna ilân etmiştir.

Moldova Parlamentosu'nun 23 Aralık 1994 tarihinde kabul ettiği bir yasa ile, Bucak Bölgesi'nde "**Gagauz Yeri Özerk Bölgesi**" kurulmuş. 1995 yılından itibaren yapılmakta olan seçimlerle, hem Gagauzya hem de Moldova Cumhuriyeti başkanlık ve meclis seçimleri gerçekleştirilmiştir.

Geniş bir özerkliğe sahip olan Gagauzya'nın Bakan gibi çalışan Daire Müdürleri, 35 kişilik Halk Topluğu (Parlamentosu), halk tarafından doğrudan seçilen bir Başkanı bulunmaktadır.

2000 binden fazla nüfusu olan Gagauz Yeri Özerk Bölgesi'nde yaşayan Gagauzlar'ın sayıları, genel nüfusun % 80'i dolayındadır.

Öteki nüfus ise Rus, Moldovalı, Ukraynalı, Bulgar v.b. gibi halklardan oluşmaktadır. Aslında, yeryüzünde yaşayan Gagauzlar'ın sayıları bu kadar değildir.

Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Türkiye ve başka ülkelerde yaşayan Gagauzlar da vardır. Bu ülkelerde yaşayanlarla birlikte, yeryüzündeki Gagauzların sayıları yarım milyonu geçmektedir.

Ukrayna Gagauzları bugün ana dillerini korumak amacıyla, Ukrayna devletinde azınlık halklar için uygulanan eğitim kanunlarından yararlanmaktadır.

Gagauzlar'ın çoğunlukta oturdukları köylerdeki okullarda haftada iki saat Gagauz Dili okutulmaktadır.

Gagauzlar'ın yoğun olarak yaşadıkları Odesa vilayetinin Bolgrad ilçesine bağlı Dimitrovka, Aleksandrovka (*Satılık Hacı*), Çervonoarmeyskoye (*Kubey*), Jovtnevoye (*Kurçu*) köyleri; Reni ilinin Kotlovina (*Balboka*) köyü, Kili ilinin Stari Troyanı (*Eski Troyan*) köyü gibi, Gagauz Türklerinin çoğunlukta olduğu köylerde, ana dilinde eğitim de yapılmaktadır.

Bu köylerde halk Türkçe konuşmaktadır. Önce Odesa'da, sonra Kiev'de önemli iki Gagauz Derneği kurulmuştur.

Odesa'da kurulan derneği yönetenlerin amaçları, siyasal çalışmalarında derneğin adını kullanarak, Gagauz oylarını alabilmektir. Nitekim bu derneğin başındaki kişi, Odesa yerel meclisinde milletvekili olarak görev almıştır. Kiev'de kurulan “**Ukrayna Gagauzlarının Millî Derneği**”nin başkanlığını uzun süre, Taras Şevçenko Üniversitesi Türkoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Fedora Arnaut yaptı.

Bu Dernek, Bn.Arnaut'un büyük çabalarıyla, çok önemli etkinlikler düzenledi ve Ukrayna Gagauzları'nın dünya genelinde tanınmasına büyük katkı sağladı. Geçen yıl Ukrayna'yı resmen ziyaret eden Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Kiev'de, Dr.Arnaut başkanlığındaki dernek üyelerini kabul ederek, çalışmaları ve sorunları hakkında bilgi almışlardır.

Karay Türkleri

Bugün sayıları parmakla sayılacak kadar azalmış olan Karay Türkleri'nin kökeni, büyük Hazar-Türk İmparatorluğudur.

Bu büyük devletin yıkılmasından sonra dünyanın dört bir yanına savrulmuş olan Hazarlar, Karay ya da Karaim adıyla, varlıklarını sürdürmektedirler.

Diğer Türk halk ve topluluklarına nazaran Karaylar, İstanbul'da çok önemli izler bırakmıştır. Mesela Karaköy adının “**Karay Köy**”den mülhem olduğu ifade edilmektedir.

Ayrıca Eminönü'nde Galata Kulesi'nin yanında bir Karay mezarlığı bulunmaktadır. İstanbul'da en uzun ömürlü Karay cemaati Hasköy cemaati olmuştur.

Bu bölgede bulunan Karay mabedinin etrafında toplanan Karaylar, çıkan yangınlarda tahrip olan mabetlerini bir kaç kez tamir ettirdiler, ancak 1918'de çıkan yangında evlerin büyük bir kısmı yanınca Hasköy cemaati de dağılmıştır. Ünlü yazarımız Refik Halit Karay'ın da bir Karay Türkü olduğu bilinmektedir.

Türkiye'de düzenlenen kimi bilimsel toplantılara katılmış olan Polonyalı Karay bilim adamları Prof. Dr. Vladimir Zajaczkowski ile Prof. Dr.Aleksander Dubinski, Büyük Atatürk'ün Karaylar'la ilgilendiğini ve o tarihte tüm Karay Türkleri'nin manevi lideri olan Seraye Şapşal'ı Türkiye'ye davet ettiğini söylemişlerdi. Karaylar bugün, yoğun olarak Kırım ve Litvanya'da yaşıyorlar. Bu iki ülkede Kenesa (**İbadethane**) ve müzeleri bulunmaktadır.

Buradaki din adamları, kesinlikle Yahudilikle bir ilgilerinin olmadığını ve kendilerine özgü bir Karay Dini ve ibadetine inandıklarını söylüyorlar.

Ukrayna başkenti Kiev'de de Karaylar ve örgütleri vardır. Esasen Kırım da hâlâ resmen Ukrayna'ya bağlıdır. Ukrayna resmi belgelerinde, Birinci Dünya Savaşında Rusya ordusunda 500'ü subay olmak üzere 700 Karay Türk askeri savaşmıştır.

Her ne kadar Karaylar, dinleri ve yaşadıkları kapalı hayat sebebi ile diğer Türk toplulukları ile tam kaynaşmamış iseler de Karay halk kültürü ve edebiyati diğer Türk topluluklarının halk kültürü ve sözlü edebiyat gelenekleri ile benzerlikler göstermektedir. Karaylar'ın da divanları, halk edebiyatları, mitolojileri vardır.

Karay atasözleri ve halk türküleri, Türkiye, Azerbaycan, Kırım, Kazan ve Altay Türkleri'nin aynı türdeki eserlerine büyük benzerlikler gösterir. Keza Karay mutfağı ve yemekleri de, Türk mutfak ve yemek kültürünün aynıdır.

Urum Türkleri

Urumlar hakkındaki tek sağlıklı bilgi, Ukraynalı bilim adamı A.N.Gargavets yapmıştır. Tarih, halk kültürü, dil, sosyal hayat ve diğer alanları inceleyen bu bilim adamı, bilim dünyasına Urumlar'ı tanıtırken onlar hakkındaki gerçekleri bilimsel kanıtlarla ortaya koymaktadır.

'Urum' kelimesi Türk ve Arapların Bizanslılara verdikleri 'Rum' kelimesinin Türkçe telaffuzudur.

A.N.Gargavets Urum Türkleri'nin Türk kökenli olduğunu savunurken şöyle demektedir: *"Bunlar, XI. Yüzyılda Hristiyanlığı kabul eden Oğuz boylu Kıpçak Türkleri'dir... Urumların yaşadığı coğrafya'da her ne kadar Grek kolonileri yerleşmiş olsa da, Hunlar, Avarlar, Peçenekler, Kıpçaklar, Uzlar, Bulgarlar ve Hazarlar'm yerleştiği, devlet kurduğu ve İslamiyetten önce Hristiyanlıkla karşılaştıklarını da unutmamalıyız.*

Daha sonraki yıllarda Selçuklular, Osmanlılar, Altmordu, Kırım Hanlığı gibi Müslüman Türkler de bu coğrafyaya yerleşerek kültürel dokunun devamını sağlamışlardır. Bu Türk coğrafyasında yaşayan ve çeşitli nedenlerle Hristiyanlığı veya başka dinleri tercih edenlerin içine sonradan gelerek yerleşen başka milletlere mensup fertler de vardır. Ancak bunların sayıları azdır."

Urum Türkleri'nin yaşadıkları bölgede Grek (**Rum**)'ler de yaşamakta olup, Urum Türkleri'nin asimile edilmesi konusunda en etkili faaliyeti yürütenler de bunlardır.

Kendi aralarında Urum Türkçesi ile konuşup anlaşan bu insanlar dernek kurup, kimliklerini ve kişiliklerini koruma çabası içindedirler ama, bunda pek başarılı oldukları söylenemez. Zira Yunanistan'ın yoğun propagandası altındadırlar.

Urum Türkleri'nin "**Tayfa** " adında ve yaşlı kadınlardan oluşan folklor grupları vardır. Urumlar, yoğun olarak daha çok Mariupol kentinde yaşamakta olup bu şehrin belediye başkanı da Urumdur.

Sözlü geleneklerini kıskançlıkla koruyan bu insanlar, Arzu ile Kamber, Köroğlu, Tahir ile Zühre, Aşık Garip, Hurşit ile Mahmihi gibi halk hikayeleri, fıkraları , atasözleri, deyimleri, masalları ve türkülerini yaşatma çabası içindedirler. .

Kırımçak Türkleri

Kırımçaklar, Musevi Türk cemaatidir. Kırım'ın yerleşik halklarından olan Kırımçaklar, yarım adanın güneyinde otururlar.

Kırım Tatar Türkçesi'ni kullanan Kırımçaklar kendilerini Türk soyundan gelmiş olarak kabul ederler. Bugün bölgede yaşayan Bu Musevi Türklerin, 10.yy sonunda Hazarların dağılmasından sonraki bakiyeleri oldukları düşünülmektedir.

Mevcut bilgiler de bu görüşleri destekler. Ancak, etnik oluşum açısından Karaim ve Kırımçaklar arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar inançlarına da yansımaktadır.

18.yy sonunda Kırım'ın Rus yönetimine girmesi ve 19.yy'da bölgedeki diğer Yahudilerden ayırt edebilmek için 'Kırımçak' adının kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Kırımçaklar, Kırım yarımadasının Karasu Pazar, Kerç, Kefe, Solhat, Mangup bölgelerinde yoğun olarak yaşamaktadırlar.

Kırımçakların 1783'ten itibaren yapılan nüfus sayımlarında kayıtlara geçtiği bilinmektedir. 1939 sayımında yaklaşık 8.000 olan Kırımçaklar bu tarihten sonra asimile edilmeye başlanmıştır. II.

Dünya Savaşında Almanlar da, Yahudi olmaları nedeniyle, Kırımçaklar'ı katletmişlerdir.

Birçok Kırımçak Türkü ABD, İsrail, Arjantin, Rusya ve Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bugün Kırım'da Kalan Kırımçak sayısının 200 dolayında olduğu söylenmektedir.

Kırım Tatarları

Türk kökenli Kırım Tatarları yoğun olarak Türkiye, Ukrayna-Kırım ve Romanya'da yaşamaktadırlar. Kuşkusuz başka coğrafyalarda da, daha küçük topluluklar halinde varlıklarını sürdüren Kırım Tatarları vardır.

Türkiye'deki, sayıları milyonlarla ifade edilen ve Türk vatandaşı olan Kırım Tatarları, bugünkü modern Türk eğitim sistemine göre eğitim görmektedir. Bilindiği üzere bu kardeşlerimiz, Lâtin alfabesi kullanmaktadır.

Oysa ki Ukrayna'nın Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan Kırım Tatarları, kiril alfabesiyle eğitim görmekte ve yayın yapmaktadır. Romanya'da yaşayan Kırım Tatarları da Lâtin alfabesiyle eğitim görmekte ve bu alfabe ile kitap, dergi ve gazete yayımlayabilmektedir ama; ana dilde eğitim yapamamaktadır.

Yani bir halk, iki ayrı alfabe ile eğitim!...

Uzun yıllar önce Rus, sonra Ukrayna egemenliği altında yaşamış olan Kırım Tatarları, şimdi Rusya Federasyonu bayrağı altında, anayurdu olan Kırım'da varlıklarını sürdürmektedir. Fakat gelecekte ne olacakları da belli değildir. Zira Ukrayna Cumhurbaşkanı yaptığı son açıklamada, Kırım'ı Ruslar'dan geri alacaklarını söylemiştir.

Kuşkusuz Kırım'ın dışındaki Ukrayna toprakları içerisinde, özellikle de başkent Kiev'de yaşayan Kırım Tatarları da vardır.

Bu Türk topluluğu hakkında yazılacak müstakil bir makale için çok sayfa gerekmektedir. Benim bu yazımın konusu, Ukrayna'daki yerli halkları kısa kısa tanıtmaktır.

Son Söz

Son söz olarak diyeceğim odur ki; Türk Kooperatifçilik Kurumu, önceki yıl Kiev'de düzenlediği Kongre ile, son derece önemli bir işlevi yerine getirmiştir. O Kongrenin devamı olarak, yine Kiev'de, ama o ülkede yaşayan tüm soydaşlarımızın da katılımı ile yeni bir kongre daha toplmalıdır... Ve Kurumumuzun bu kongreleri, Moldova, Belarus, Bulgaristan, Makedonya, Kosova, Arnavutluk, Litvanya, Finlandiya vb. Gibi ülkelerde de toplanmalıdır.

SOSYAL HİZMET VE SİSTEM YAKLAŞIMI

Gizem Nur SAĞLIK*

Özet

Sistem teorisi en iyi ve kısa şekilde “*sistemin bütünü parçaların tamamından daha fazlasıdır*” ifadesi ile özetlenebilmektedir. Sistem teorisinin odaklandığı nokta, sistemlerin değişimi, gelişimi ve sistemler arasındaki etkileşimlerdir.

Sistem yaklaşımı; bütün olarak sistem, parçaların toplamından daha fazlası olduğunu, sistemi oluşturan tüm alt sistemlerin, birbirine bağlı ve karşılıklı bağımlı olduğunu, sistemlerin doğrudan ya da dolaylı olarak diğer sistemlerden etkilendiğini, her sistemi diğer sistemlerden ayıran, sistemlerin kendilerine ait sınırları bulunduğunu, tüm sistemler kendi iç dengesini sağlamaya ve sağladığı dengede kalmaya ihtiyaç duyduğunu savunmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanları mikro, mezzo, ekzo ve makro düzeyde müdahaleler gerçekleştirmek üzere eğitim alan meslek elemanları olup müdahale süreçlerinde meslek elemanları bireyleri içinde buldukları çevre ile etkileşimleri kapsamında ele almaktadırlar.

Bu noktada, tüm sistemlerin ve alt sistemlerin birbiri ile karşılıklı etkileşim halinde olduğunu söyleyen sistem yaklaşımı sosyal hizmet müdahalelerinde 1970li yıllardan beri etkili bir şekilde kullanılabilir.

Mesleki değerlendirmeler ve müdahaleler yapılırken, bireyler iç dinamikleri ve çevresel etkiler kapsamında değerlendirildiğinde, bireyin sosyal işlevselliği daha net anlaşılabilir, müdahale planları daha etkili olmaktadır.

---

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet A.B.D, sagligizemnur@gmail.com , ORCID ID: 0000-0002-6296-6471.

Dolayısıyla sistem yaklaşımı, birey ve çevre etkilerini birlikte ele alarak, sorunu bireylere affetmekten kaçınılmasına olanak sağlamıştır.

Bu çalışmada sistem yaklaşımının; temel kavramlarından, bakış açısından, sosyal hizmet mesleğine katkılarından ve uygulama alanlarından bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sistem yaklaşımı, sistem, alt sistem, sosyal hizmet, sosyal hizmet müdahalesi.

1. Giriş

Günümüzde kabul sistem yaklaşımı, dünyada bulunan organizmaların değişim ve dönüşümlerinin kendi başına olmadığını, toplumun parçaları arasındaki etkileşimlerin organizmalardaki bu değişime ve dönüşüme neden olduğunu, dolayısıyla toplumun sistemlerden ve sistemlerin de alt sistemlerden oluştuğunu kabul etmektedir (**Artan, 2010: 15-16**).

Sistem yaklaşımında sistem, belirli görevleri yerine getiren karşılıklı bağlantılara sahip parçalardan oluşan bir bütün olarak ifade edilmektedir.

Genel sistem yaklaşımının varsayımları temelde incelendiğinde “**sosyal sistemlerle**” ilgili yönlerinin daha az gelişmiş olduğu dikkat çekmesine rağmen yaklaşım; gruplar, aileler, topluluklar ve toplumlar gibi sosyal sistemlere de uyarlanabilmektedir (**Baykara Acar ve Acar, 2002: 29-31**).

Sistem yaklaşımı; doğal yaşam, toplumsal yaşam ve insan ilişkilerine dair bütüncül bir bakış açısı sağlayan, farklı değişkenlerin sistemlere ve alt sistemlere etkilerini irdelemeye olanak sağlayan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır (**Özdemir, 1992: 2-3**).

Sosyal hizmet mesleğinin gelişim yıllarında “medikal model” adı verilen, bireylerin problemlerinin içsel kaynaklı olduğunu savunan ve problem yaşayan bireyleri hasta olarak nitelendiren yaklaşım benimsemiştir. 1960’lı yıllarda ise medikal model etkisini kaybetmeye başlamış ve “çevresi içinde birey” anlayışı sorgulanır hale gelmiştir.

Çevresi içinde birey anlayışının sorgulanmasıyla birlikte, yaşanan problemlerin birey kaynaklı olmadığı, problemlerde çevresel faktörlerin de etkili olduğu kabul görmüştür.

1960’ların sonuna kadar genellikle doğa bilimlerinde kullanılan sistem yaklaşımı sosyal bilimlerde de kullanılmaya başlanmış ve çevresel faktörlerin sorunlar üzerindeki etkisini kabul eden sosyal hizmet meslek disiplini de sistem kuramı ile etkileşime başlamıştır.

Sosyal hizmet mesleğinde sistem yaklaşımı, 1970’li yıllardan itibaren etkili olan bir yaklaşım olmakla beraber, sosyal hizmet meslek disiplininin toplumsal amaçlarını ve mesleki müdahale stratejilerini desteklemektedir (**Baykara Acar ve Acar, 2002: 29-31**).

Sosyal hizmet mesleki bakış açısıyla değerlendirildiğinde, bireyleri “**hasta**” ya da “**kurban**” olarak değerlendirmek doğru değildir.

Bireylerin yaşadığı sorunlar üzerinde etkileşimde buldukları çevrenin, yani etkileşimde buldukları tüm sistemlerin ve alt sistemlerin etkisi bulunmaktadır.

Sistem yaklaşımı ve sosyal hizmet kesişimi kapsamında yapılan bir değerlendirmede “**tüm sistemler birbirini etkiler**” ilkesi müdahale sürecinde etkili olmaktadır.

Aileler, gruplar, topluluklar ve toplumlar ile çalışma yetkisine sahip olan sosyal hizmet mesleğinde

müdahale planları geliştirilirken sistem yaklaşımı etkili bir biçimde kullanılmakta olup alt sistemlerin birey üzerindeki etkisine bütüncül yaklaşabilmek önem arz etmektedir (*Artan, 2010: 8-9*).

2. Sistem Yaklaşımı

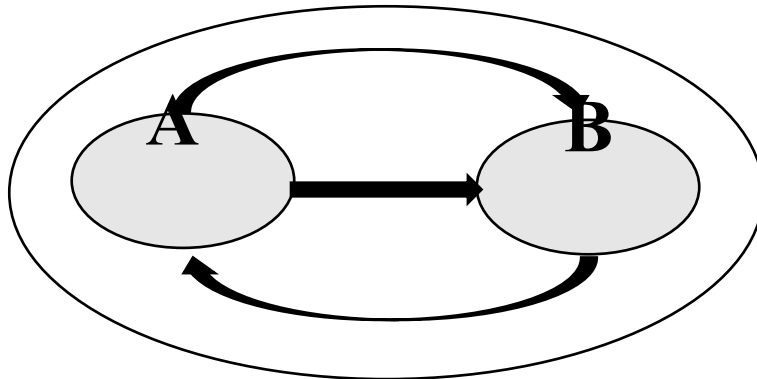
Sistem yaklaşımının temelleri biyolog Ludvig von Bertalanffy tarafından atılmıştır. Bertalanffy yaşayan organizmaları açıklayabilmek için neden-sonuç ilişkisine dayanan kuramlara ilgi duymuş ve karmaşık parçaların bir araya gelerek bir bütün oluşturduğunu ifade ederek genel sistem teorisini oluşturmuştur. Genel sistem teorisinin öne çıkardığı fikirler; mühendislik, biyoloji, psikoloji, sosyoloji ve yönetim gibi pek çok farklı bilim dalını etkilemiştir (*Teater, 2019:25-26; Artan, 2010:6*).

Sistem teorisi en iyi ve kısa şekilde “ **sistemin bütünü parçaların tamamından daha fazlasıdır**” ifadesi ile özetlenebilmektedir. Sistem teorisinin odaklandığı nokta, sistemlerin değişimi, gelişimi ve sistemler arasındaki etkileşimlerdir. Sistem yaklaşımını daha iyi anlayabilmek için öncelikle “**sistem kavramını**” anlamak gerekmektedir:

Sistem, belirli bir zaman aralığında ve düzen içinde bulunan, her bir parçanın işlevsel bir bütün oluşturacak şekilde birbiri ile etkileşim halinde olduğu bileşenlerin karışımı, şeklinde tanımlanmaktadır. Sistemleri oluşturan parçalar birbirinden ayrışık değildir ve sistemin bütüncül olarak ele alınması için sistem parçalarının birbirine bağlı ve etkileşim halinde olması gerekmektedir (*Teater, 2019:27*).

Bu yaklaşımda tüm organizmaların bir sistem olduğu ve alt sistemlerden oluştuğu kabul edilmektedir. Sistemin bütünü oluşturulan parçalar sistemlerden ayrılabilir ancak parçaların herhangi biri yok olduğunda sistem etkili bir işleyişe sahip olmayacaktır (*Baykara Acar ve Acar, 2002: 30*).

Sistem yaklaşımının en iyi örneklerinden biri “**insan vücudu**” ’dur. İnsan vücudu bir sistem olarak kabul edildiğinde; sinir sistemi, kas sistemi, sindirim sistemi ve dolaşım sistemi alt sistem olarak karşımıza çıkacaktır. Nasıl ki insan vücudunun sağlıklı olarak nitelendirilmesi için tüm biyolojik sistemlerinin sağlıklı bir işleyişe sahip olması gerekiyorsa; sistemlerinde de işleyişinin işlevsel olabilmesi için alt sistemlerinin iyi bir işleyişe sahip olması gerekmektedir (*Tortop, İspir ve Aykaç, 1999:231 Akt; Akkuş ve Alevok İzci, 2018:225*).

Sistem kuramı temelinde birçok varsayım barındırmaktadır. Bu varsayımları açıklarken de kendine ait bir terminolojiden faydalanmaktadır. Sistem kuramında kullanılan kavramlar şu şekilde tanımlanabilir:

- **Sistem:** Düzenli ve etkileşim halinde olan parçaların bir araya gelmesiyle oluşan işlevsel bir bütündür.
- **Alt sistem:** Sistemi oluşturan parçaların her birine denir. Alt sistemler daha geniş bir sistemin parçalarıdır ve alt sistemler kendi içlerinde bir sistem gibi hareket edebilirler. **(Örneğin birey, ailenin alt sistemidir.)**
- **Açık sistem:** Çevreleri ile etkileşim halinde olan, bu etkileşimden etkilenen aynı zamanda çevrelerini de etkileyen sistemlerdir. Açık sistemler esnek ve geçirgen olarak tanımlanmakla beraber çevrelerinden gelen etkilere tepkiler vermekte, çevreye uyum sağlamaktadır. Sistem yaklaşımına göre açık sistemler canlı yapılardır. **(Örneğin fotosentez döngüsü, en basit haliyle açık sistem özelliği taşımaktadır.)**
- **Kapalı sistem:** Çevresi ile etkileşime girmeyen ve çevrelerinden etkilenmeyen sistemlerdir. Kapalı sistemler, katı sınırlı ve esnek olmayan özelliktedir. Kapalı sistemlerde çevre etkileşimi olmadığı için değişim ve gelişim söz konusu değildir. Kapalı sistemler, çevreye kapalılık dereceleri açısından farklılık göstermektedir. Örneğin hem dışı kapalı olarak yaşam süren bir kabile hem de çevresini etkileyen ancak çevresinden etkilenmeyen, değişime dirençli bir aile kapalı sistemdir, ancak çevre etkileşimi konusunda kapalı sistem olma dereceleri farklılık göstermektedir.
- **Sınırlar:** Her sistem kendini diğer sistemlerden ayıran sınırlara sahiptir. Bu sınırlar fiziksel olabileceği gibi psikolojik de olabilir. Sınırlılık esnek ve geçirgen olması, sistemlerin açık ya da kapalı özellik taşımasına bağlıdır.
- **Denge:** Bu kavram sistem yaklaşımında, sistemlerin işlevselliğini ve refahını nitelendirir. Sistem yaklaşımında denge bir süreç olarak ele alınmaktadır. Sistem çevreden gelen mesajları kabul edip mesajlara geri bildirim sağlarken olumlu ve sabit bir denge yaratmalıdır.
- **Eşitlik:** Sistemlerin çevreleriyle olan etkileşimlerinde, kabul ettikleri mesajlara geri bildirim sağlarken kendi iç dengesini korumasını ifade etmektedir.
- **Eşitsizlik:** Sistemlerin çevre ile olan etkileşimlerinin olumlu yönde bir değişim ya da gelişim yaratmadığı, sistemin dengede olmadığı durumu nitelendirir.
- **Durulum:** Sistemin sağlıklı bir süreçte çevresi ile iletişimde olduğu, çevreden gelen mesajların değişim ve gelişim sağlayabildiği, sistemin kendi içinde olumlu bir gerginlik deneyimlediği durumu tanımlamaktadır. Durulumda olan bir sistem, hedeflerine yönelik bir doğrultuda ilerlemekte, gerçekleşen hedeflerden sonra diğer hedeflere yönelmektedir.
- **Eşsonuçluluk:** Sistemlerin hedefe ulaşabilmesi için birden fazla yol bulunduğunu, sistemin içinde olduğu sorunlu durumların farklı açılardan ele alınabileceğini ve sorunun çözümü için birden fazla yol bulunduğunu ifade eden kavramdır.
- **Entropi:** Sistemsel açıdan bakıldığında her şeyin bir sonu olduğunu ve sonsuz bir döngünün mümkün olmadığını ifade etmektedir. Bu kavram, termodinamiğin ikinci yasasına dayanmaktadır. Bu yasaya göre, evrende kendi haline bırakılan sistemlerin zaman kavramı çerçevesinde işlevsizliğe ve denge kaybına uğrayacak yani bozulacaktır.

Genel sistem yaklaşımında entropi kavramı daha çok kapalı sistemlere has bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapalı sistemler çevre etkileşimine açık olmadığı için değişim ve dönüşüm gösterememekte zamanla bozulmaya uğrayabilmektedir. Entropi kavramı genelde kapalı sistemlere ithaf edilmesine rağmen açık sistemlerde de görülmektedir. Ancak açık sistemler çevre etkileşimi ile kendilerini onarabilir ve gelişim gösterebilirler. Bu duruma sistem yaklaşımında “**negatif entropi**” denilmektedir (**Teater, 2019:28; Artan, 2010:10-15**).

Yukarıda tanımlanmış olan kavramlara ek olarak, sistem yaklaşımını anlamlandırabilmek için; çevre sistemlerden alınan bilgi enerji ve materyal kavramlarını kapsayan girdi, alınan girdileri kendi sistemik özelliğine göre işleme tabi tutarak diğer sistemlere yönelik oluşturulan yeni tepkilere çıktı kavramlarından da bahsetmek gerekmektedir.

Genel sistem yaklaşımına göre, sistemler arasındaki etkileşim girdiler ve çıktılar aracılığıyla sağlanmaktadır. Tüm sistemler çıktılarına ilişkin elde ettikleri bilgileri iç içelişlerindeki hataları düzeltmek için kullanmakta iç dengelerini sağlamaktadır. Girdi ve çıktı döngüsüne dayanan, değişim ve gelişime olanak sağlayan bu sürece ise geri bildirim adı verilmektedir (**Kurbanoglu, 1993:36; Artan, 2010:10**).

Sistem yaklaşımının temel kavramlarından bahsettikten sonra sistem yaklaşımının varsayımlarından bahsetmek gerekmektedir. Sistem yaklaşımına göre; bütün olarak sistem, parçaların toplamından daha fazlasıdır. Daha önce bahsedildiği üzere sistem alt sistemlerden oluşmaktadır.

Sistemi oluşturan alt sistemler tesadüfen bir araya gelen parçalar değildir. Sistemin tamamını oluşturan tüm alt sistemlerin bir hedefi bulunmaktadır ve alt sistemler daima birbirleri ve sistemin tamamı ile karşılıklı etkileşim içindedir.

Sistemi oluşturan tüm alt sistemler, birbirine bağlı ve karşılıklı bağımlıdır. Sistemin herhangi bir parçasında meydana gelen bir değişim ya da aksiyon, sistemin diğer parçalarında da değişime neden olmaktadır. Sistemler doğrudan ya da dolaylı olarak diğer sistemlerden etkilenmektedir.

Sistemler sadece kendilerini meydana getiren alt sistemlerden etkilenmezler. Tüm sistemler bütüncül olarak birbirleri ile de etkileşim halindedir.

Her sistemi diğer sistemlerden ayıran, sistemlerin kendilerine ait sınırları bulunmaktadır. Sistemlerin sınırları, sistemin açık ya da kapalı olma durumuna göre değişkenlik göstermektedir.

Açık bir sistem diğer sistemler ile daha fazla etkileşim içindedir ve değişime elverişlidir; kapalı sistemler ise diğer sistemler ile etkileşime kapalı daha az geçirgen ve dirençlidir. Ancak tüm bunlara rağmen sistemler, kendi içlerinde sınırlar barındırırlar.

Tüm sistemler kendi iç dengesini sağlamaya ve sağladığı dengede kalmaya ihtiyaç duymaktadır. Sistemler bazen dış dünyadan yansıyan ve kendi sınırları ile çatışan etkilere maruz kalırlar. Çatışan etkilere karşın sistemler, kendi iç dengelerini yaratma sürecine girerler. Sistemlerin iç dengelerini bulması; değişim, gelişim ve amaca ulaşma konusunda oldukça önemlidir (**Teater, 2019:29-32; Artan, 2010:10-18; Akkuş ve Alevok İzci, 2018:224-232**).

Bu bağlamda bakıldığında genel olarak sistem yaklaşımının; karşılıklı etkileşimler, bağlantıda olma, iç denge, çevre ile olan etkileşim gibi konulara vurgu yaptığı görülmektedir. Sistem yaklaşımının temel kavramlarının ve varsayımlarının anlatıldığı bu bölümü takiben, sistem yaklaşımının sosyal hizmet mesleğine katkılarının ve uygulama alanlarından bahsedilecektir.

3. Sosyal Hizmette Sistem Yaklaşımı

1920'li yıllardan itibaren sosyal hizmette Freud tarafından geliştirilen psikanalitik yaklaşım, medikal model adıyla kullanılmaya başlanmıştır. Freud'un bu yaklaşımında, bireyler yaşadıkları problemlerin merkezinde görülmüş ve problem yaşayan bireyler "**hasta**" olarak nitelendirilmiştir.

1960'lı yıllarda ise, sosyal hizmet meslek disiplini medikal modelin varsayımlarını sorgulamaya başlamıştır. Bu dönemde medikal modele dair yapılan en büyük eleştiri, problemlerin birey odaklı tanımlanmasına yönelik olmuştur.

Bireylerin problemlerinin salt kendi dinamiklerine bağlı olmadığı bu kapsamda çevresel dinamiklerin de etkili olduğu tartışılmaya başlanmıştır. Bireylerin üzerindeki çevre etkisinin tartışılması, sistem yaklaşımının alanda kabul görmesi ve uygulanmasına ortam hazırlamıştır (**Artan, 2010:7**).

Sistem yaklaşımının 1960'lı yıllarda sosyal hizmet mesleğinde kabul görmesinde İkinci Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen toplumsal, ekonomik, demografik, kültürel ve sosyal değişimler etkili olmuştur.

Toplumsal düzeyde meydana gelen bu değişimler, bireylerin sosyal ilişki düzeylerini de etkilemiş, dolayısıyla bütüncül yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Sosyal hizmet alanında sistem teorisi ilk kez Pincus ve Minahan (**1993;1977**) ve Goldstein (**1973;1977**) tarafından eleştirel bakış açısıyla sosyal hizmet uygulamalarında kullanılmıştır.

Genel sistem teorisini uygulamalarda kullanan bu teorisyenlere göre, sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları sistem açık sistem özelliği göstermektedir. Söz konusu meslek elemanlarının bireyleri, aileleri, toplulukları ve toplumu inceleyebilmeleri için sistem teorisi çerçeve niteliğinde görülmüştür.

Sistemlerin iç denge ve süreklilik sağlaması, gelişim göstermesinde de sosyal hizmet uzmanları önemli etkilere sahip olarak değerlendirilmiştir.

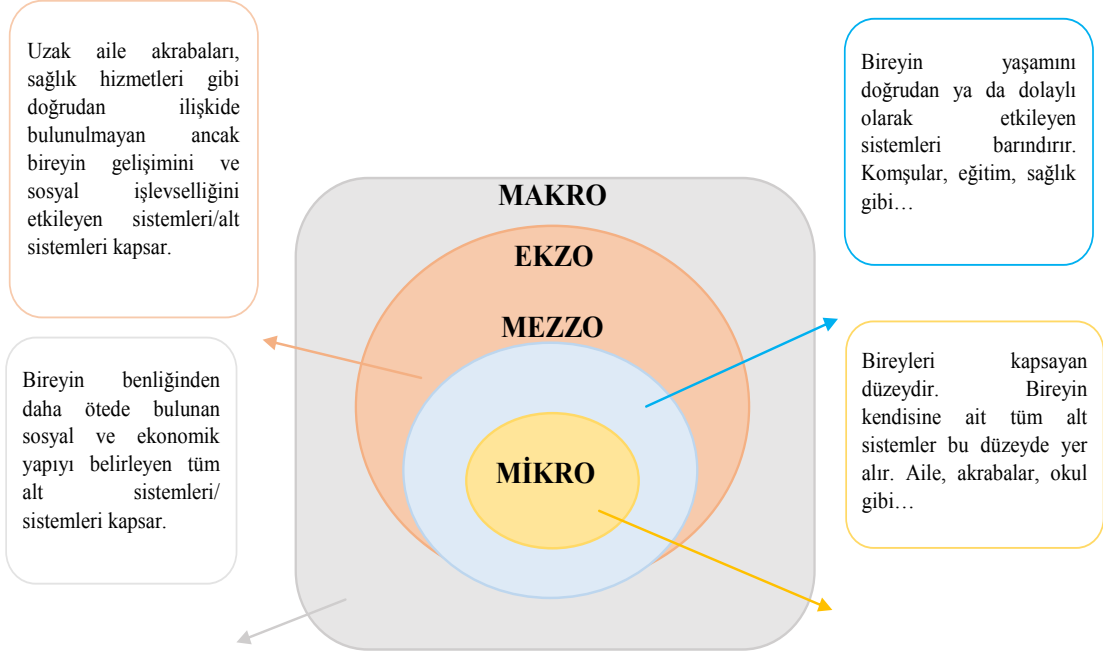
1976 yılında Forder'in "**Sosyal Hizmet ve Sistem Teorisi**" adlı makalesinde sosyal hizmette sistem yaklaşımı detaylıca anlatılmış ve sistem yaklaşımının: insan ve toplum hakkında felsefi yaklaşımda bulunduğu, sosyal hizmet uzmanlarına toplumsal ilişkileri değerlendirmede bakış açısı ve cesaret verdiği, sosyal hizmet uzmanlarının hangi sistemlere müdahale edebileceği konusunda bilgili olmasına katkı sağladığı, sosyal hizmet süreçlerini bütüncül bakış açısıyla açıklamaya yardımcı olduğundan bahsedilmiştir (**Teater, 2019:29-26**).

Sosyal hizmet uzmanları mikro, mezzo, ekzo ve makro düzeyde müdahaleler gerçekleştirmek üzere eğitim alan meslek elemanlarıdır.

Müdahale süreçlerinde meslek elemanları günümüzde bireyleri içinde buldukları çevre ile etkileşimleri kapsamında ele almaktadır. Bu noktada, tüm sistemlerin ve alt sistemlerin birbiri ile karşılıklı etkileşim halinde olduğunu söyleyen sistem yaklaşımı sosyal hizmet müdahalelerinde etkili bir şekilde kullanılabilir.

Sosyal hizmet çerçevesinden bakıldığında, tüm bireyler hem çevreleri hem de kendi iç dinamikleri ile karşılıklı etkileşim halindedir ve sorunlara müdahale edilirken tüm etkileşimler göz önünde bulundurulmaktadır.

Mesleki değerlendirmeler ve müdahaleler yapılırken, bireyler iç dinamikleri ve çevresel etkiler kapsamında değerlendirildiğinde, bireyin sosyal işlevselliği daha net anlaşılmakta, müdahale planları daha etkili olmaktadır. Bu noktada sistem yaklaşımı, birey ve çevre etkilerini birlikte ele alarak, sorunu bireylere atfetmekten kaçınılmasına olanak sağlamıştır (**Artan, 2010:7**).

Şekil 2: Sosyal hizmet müdahale düzeyleri.

Sistem yaklaşımı ile kişilik ve kimliğin çevre etkileşimi ile değişebileceği kavramsal bir hale gelmiştir. Sosyal hizmet mesleğinde sistem yaklaşımının etkin kullanılmaya başlanmasıyla bireylerin yaşamlarındaki dinamiklerin sürekli değişim ve etkileşim halinde olduğu fikri daha net anlaşılmaya başlanmıştır.

Disiplinlerarası bir meslek olarak da nitelendirilen sosyal hizmet, bireylerin içinde buldukları sistemlerin ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul ederek sistem yaklaşımından özel olarak faydalanmaktadır.

Örneğin tüm bireyler aile, okul, iş hayatı, dini yapılar ve topluluklar gibi pek çok sistem içerisinde bulunmakta ve içinde buldukları sistemlerden etkilenmektedir.

Örneklerle belirtilen tüm alt sistemler ise ekonomi, toplum, coğrafya gibi daha büyük sistemler ile etkileşim halindedir. Şekil 2'de belirtilen sosyal hizmetin müdahale düzeylerinin tamamının birbirleri ile karşılıklı etkileşim halinde olduğu kabul görmektedir.

Genel sistem yaklaşımı perspektifiyle tüm sistemlerin ve alt sistemlerin hem birbirleri ile hem de diğer sistemler ve alt sistemler ile etkileşim halinde olduğunun farkına varmak, sosyal hizmet uzmanlarının sistemik sorunları tespit etmesinde ve bu sorunların çözülmesi için en uygun müdahale yöntemini bulabilmesinde etkili olacaktır (**Artan, 2010:7**).

Sosyal hizmet meslek disiplininin genel amaçlarından biri, sistemleri değiştirme ya da etkileme ihtiyacıdır. Bu kapsamda problemleri tanımlanan sisteme yönelik müdahale planları geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Sistem yaklaşımı sosyal hizmette daha çok değerlendirme amaçlı kullanılmaktadır. Genel sistem yaklaşımı sosyal hizmet uzmanına; müracaatçısının hangi sisteme/sistemlere dahil olduğunu,

bu sistem/sistemlerin diğer sistemleri nasıl etkilediğini ve diğer sistemlerden nasıl etkilendiğini anlama konusunda bir perspektif sunmaktadır.

Bu sayede değerlendirme süreci boyunca meslek elemanı müracaatçıya ilişkin pek çok sistemik özelliği ve problemin hangi sistemden kaynaklı olduğunu keşfetmiş olacak, müdahaleye ihtiyaç duyan sistemde değişim yaratacak müdahale planı geliştirebilecektir.

Mikro, mezzo, ekzo ve makro boyutta müdahale yetkinliği olan sosyal hizmet uzmanları, sistem yaklaşımını tüm boyutlarda kullanabilmektedir.

Bireysel görüşmelerde, aile danışmanlıklarında, grup süreçlerinde ve ihtiyaç duyulursa toplumsal düzeyde sistemler ve sistemlerin gereksinimleri belirlenerek bu yaklaşım uygulanabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanları müdahale planlarını oluştururken, sorunun kaynağını doğru belirleme ve doğru yaklaşımı kullanma noktasında yükümlüdür.

Örneğin, üzerinde çalışılan bir vakada problemin diğer sistemlerle/alt sistemlerle alakalı olduğu düşünülüyorsa "sistem yaklaşımı" vakada aktif olarak kullanılabilir (Teater, 2019:32; Baykara Acar ve Acar, 2002: 34).

4. Sonuç

Genel sistem yaklaşımı, farklı meslek disiplinlerinden edinilen bilgi ve bulguların sistemik hale getirilmesiyle sosyal bilimlere de uygulanmaya başlanmış ve böylece sosyal hizmet mesleğinde de eğitim ve uygulama aşamalarında işlevsel bir hal almıştır.

Bu yaklaşımın sosyal hizmet mesleğinde kullanılması 1970li yıllara kadar uzanmaktadır.

Sistem yaklaşımının varsayımına göre sosyal hizmet meslek disiplininin müdahale yetkisinin bulunduğu tüm düzeyler birer sistem özelliği taşımaktadır ve bu sistemlerin tamamı yaşam boyunca birbiri ile etkileşim halindedir.

Bireyleri çevreleri ile olan etkileşimleri kapsamında değerlendiren sosyal hizmet bakış açısına göre, sistemlerin birbirleri ile olan etkileşimleri olumlu ya da olumsuz değişimlere neden olabilmektedir.

Genel sistem yaklaşımına göre sosyal hizmet müdahale planları geliştirirken meslek elemanları, müracaatçının etkileşim içinde bulunduğu tüm sistemleri bir haritasını çıkarmakta, bireyin sosyal işlevselliğini artıracak yönde sistem değişimleri üzerine çalışmaktadır.

Bu noktada sosyal hizmette sistem yaklaşımı; öncelikli müdahale alanı olan, mikro düzeyde kabul edilen bireylerin ve ailelerin, değişim ve gelişimine önem vermektedir.

Sosyal hizmet mesleğinde bireylerin sağlıklı ve refah içinde bir yaşam sürmesinin, etkileşim içinde buldukları çevreleri etkileyebilme ve çevreden etkilenebilme özelliği ile yakından ilişkili olduğu kabul edilerek müdahale planları hazırlanmakta, tüm bireyler birer alt sistem olarak kabul edilmektedir.

Hazırlanan müdahale planı uygulanmaya başladığında, alt sistem olarak kabul edilen mikro düzeydeki bireylerin olumlu ve sürdürülebilir değişimi ile, diğer alt sistemlerin ve tüm sistemin değişimi hedeflenmektedir.

Yapılacak bir sosyal hizmet müdahalesinde, karşılıklı ilişkiler ve etkileşimlerden bahsediliyorsa sistem yaklaşımı etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

Ayrıca, tüm müdahale sürecinde sosyal hizmet kurum/kuruluşları, müracaatçılar ve sosyal hizmet uzmanları da birer sistem olarak kabul edildiği için karşılıklı etkileşimler söz konusu olacaktır.

Dolayısıyla, sistem yaklaşımı perspektifiyle değerlendirilecek bir sosyal hizmet müdahalesinde belirlenen tüm sistemler değişime uğrayacaktır.

Bu nedenle yapılacak olan sosyal hizmet müdahalelerinde sistemi oluşturan alt sistemlerin zarar görmesinin önüne geçilecek adımlar atılmalı, tüm sistemlerde olumlu ve işlevsel değişimler yaratacak planlar yapılmalıdır.

Çalışılan mesleki vakalarda, sistem yaklaşımı ile yapılan vaka değerlendirmesinden sonra tüm sisteme müdahale ya da alt sistemlere müdahale yöntemleri tercih edilebilmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin tüm müdahale boyutlarında kullanılabilecek olan genel sistem yaklaşımı, mesleğe işlevsellik katmakta, meslek alanına fayda sağlamaktadır.

Kaynakça

Akkuş, B., Alevok İzci, N. (2018). Sistem Yaklaşımı, Kavramları ve Yönetim. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 223-237.

Artan, T. (2010). Sosyal Hizmet Kuramları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.

Baykara Acar, Y., Acar H. (2002). Sistem Kuramı- Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar. Toplum ve Sosyal Hizmet, 13(1), 29-35.

Kurbanoğlu, S. S. (1993). Sistem Yaklaşımı ve Kütüphanecilik Bilimi. Türk Kütüphaneciliği, 7(1),33-40.

Özdemir, U. (1992). İsteyerek Düşük Yapan Kadınların Aile İşlevleri ve Ruhsal Belirti Düzeylerinin Sistem Yaklaşımı İçinde Değerlendirilmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Teater, B. (2019). Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri. (Çev. Karatay, A). Ankara: Nika Yayınevi.

<https://thebestschools.org/magazine/common-social-work-theories-and-practice-models/> (Erişim Tarihi: 09.04.2021).

<https://www.socialworkdegreecenter.com/study/social-systems-theory-introduction/>(Erişim Tarihi: 09.04.2021).

https://www.researchgate.net/profile/Steven-Walker-24/publication/335228435_Systems_Theory_and_Social_Work/links/5d59207445851545af4c232c/Systems-Theory-and-Social-Work?origin=publication_detail (Erişim Tarihi: 10.04.201).

COVID-19 SALGININDA ARTAN İNTİHARLARLA BAŞA ÇIKMA: ÖNLEME VE ZAMANINDA MÜDAHALE TEMELİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ¹

Kübra DOĞAN*

COVID-19 salgınının benzeri görülmemiş etkisi, yaşamın çeşitli alanlarında hasarlara neden olmuştur.

Pandeminin psikolojik etkisi şimdiden korku ve belirsizlik, strese karşı hızlı bir reaksiyon, uyku ve yeme alışkanlıklarında bozukluklar, anksiyete, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, intihar girişimleri ve tamamlanmış intiharlar şeklinde kendini göstermiştir (**Joseph, Gunaseelan ve ark., 2020; Klomek, 2020; Nayar ve ark., 2020**).

Salgın arttıkça ve süre uzadıkça intihar muhtemelen daha da büyük bir endişe haline gelecektir (**Gunnell ve ark., 2020**).

Pademi sürecindeki intihar vakalarına dair kesin rakamlar henüz bilinmemekle birlikte literatürde salgın sırasındaki intihar girişi ve tamamlanan intihar oranlarının artma olasılığına vurgu yapılmaktadır (**Sher, 2020a, 2020b; Thakur ve Jain, 2020**).

İntihar düşüncesine yol açabilecek psikolojik sorunlar arasında sosyal izolasyon, anksiyete, korku ve belirsizlik (*enfekte olma/ başkalarına bulaştırma/ yakın gelecekte belirli tedavi veya aşıların bulunup bulunamaması*), kötü uyku kalitesi ve yeme alışkanlıkları gibi sorunlar yer almaktadır (**Sher, 2020a, 2020b**).

Zihinsel sağlık sorunları teşhisi konmuş kişilerde ruh sağlığı sorunlarının şiddetlenmesi, tedaviye uyumun bozulması nedeniyle hastalığın nüksetmesi ve hastanelere ulaşımındaki kısıtlamalar ve

* **Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Sosyal Hizmet Programı. kdogan_159@hotmail.com**

1) "Joseph, S. J. and Bhandari, S. S. (2020). Dealing With The Rising Tide of Suicides During The COVID-19 Pandemic: Strengthening The Pillars of Prevention and Timely Intervention. *International Journal of Social Psychiatry*, 1-3. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0020764020962146>" den çeviridir. Erişim Tarihi: 10.05.2021.

zorluklar, alkol ve madde kullanımı (Joseph, Shoib ve ark., 2020) gibi etkenler intihar davranışındaki artıştan sorumlu olabilir.

Şu anda intihar düşüncelerine yol açabilecek sosyal faktörler arasında ekonomik kriz, işsizlik, temel ihtiyaçların sınırlı temini, aile içi şiddet, eş şiddeti, okulların kapanması (çocuğun gelişiminin zayıflaması, bazı çocukların evde şiddete daha fazla maruz kalması vs.), savunmasız gruplarda olunması (evsiz ve işsiz kişiler, çocuklar, yaşlılar), COVID-19 teşhisi konulması, ön saflardaki sağlık çalışanlarında tükenmişlik yaşanması, etkilenen kişilerin aile üyeleri olunması, COVID-19 kritik yoğun bakım birimlerinde hastaneye yatma, salgına ilişkin damgalanma ve ayrımcılık ile buna bağlı ruh sağlığı sorunları yaşanması, dini cemaatlere katılamama, toplu gerçekleştirilen dini ritüellerin yapılamaması veya dini yerleri ziyaret etme kısıtlamaları ve salgın hakkında yanlış bilgi, söylentiler ve komplolar içeren bilgilerin hızlı ve geniş çevrelere yayılması gibi faktörler yer almaktadır (Gunnell ve ark., 2020; Joseph, Mishra ve ark., 2020; Joseph, Singh Bhandari ve ark., 2020; Sher, 2020b).

İntiharı Önleme ve Zamanında Müdahale: Üzerinde Fikir Birliği Yapılmış Çözüm Önerileri

1. Dünya Psikiyatri Birliği (WPA) tarafından COVID-19 salgınına odaklanan kanıta dayalı intihar önleme stratejileri ortaya konmuştur.

Stratejiler şunları içermektedir:

- Ölümcül intihar yöntemlerine erişimi kısıtlama (ateşli silah, böcek ilacı, kişi başına ilaç satışını kısıtlama), potansiyel olarak ölümcül nesnelere güvenli depolanması konusunda halk arasında farkındalığın artırılması
- Alkolün zararlı kullanımını azaltmaya yönelik müdahaleler, aynı zamanda alkol satışının kısıtlanması, alkolün etkileri konusunda hem risk altındaki hem de genel nüfus arasında farkındalığın artırılması
- Online eğitimlerin yapılması ve farkındalığı sağlayarak programa katılacak gönüllülerin sayısının artırılması
- Okul açılır açılmaz okul temelli müdahaleler yoluyla gençler arasında ruh sağlığı ve intihar konusunda farkındalık oluşturulması
- Sorumlu medya haberciliği için Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yönergelerine uyulmasının sağlanması, pandemiye bağlı intiharı sansasyonelleştirmekten ve heyecan verici, etkili bir şekilde sunulmasından kaçınılması
- Ruh sağlığı hizmetlerine mali desteğin sağlanması, hizmetlere erişimin sağlanması, telefon vasıtasıyla tedavi hizmetlerini geliştirilmesi ve ön saflardaki sağlık çalışanlarına ruh sağlığı desteği sağlanması
- Hem ruhsal bozukluğu olanların hem de risk altında olanların uzaktan değerlendirilmesi ve yönetimi (şahsen mümkün değilse) ve ruhsal bozukluğu olan kişilerin bakımının devamlılığının sağlanması
- Pandeminin olası olumsuz etkileri konusunda farkındalığın artırılması ve mevcut ruh sağlığı kaynakları hakkında eğitim verilmesi (Wasserman, 2020).

2. Mevcut ruh sağlığı sorunları ve intihar ile ilgili psikolojik ve sosyal faktörleri tanımak çok önemlidir.

Bu tür zamanlarda, halihazırda psikiyatrik tedavi görmekte olanlara daha fazla odaklanılabilir ve bu, krizdeki diğer kişilerin gözden kaçmasına ve dikkat kaybına neden olur.

Örneğin; hiç psikiyatrik tedavi görmemiş bir kişi salgın sırasında endişe ve uyku bozukluğundan muzdarip olabilir, ancak sorunları aile üyeleri veya birinci basamak sağlık çalışanları veya uzmanları tarafından belirlenemeyebilir veya ele alınmayabilir ve bu intihar düşüncelerine yol açabilir (*Sher, 2020a*).

3. İntiharı önlemek için seçilmiş, belirlenmiş kişilere ve geniş kapsamlı müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Seçilmiş, belirlenmiş kişiler ve geniş kapsamlı müdahaleler aşağıdaki gibi detaylandırılmıştır:

a) Seçilmiş ve Belirlenmiş Bireyler: İntihar riski yüksek olan veya aktif olarak intihara meyilli olan kişiler hedeflenmelidir; akıl sağlığı sorunları olan ve intihar krizi yaşayan kişiler için intihar riskini azaltmak için tasarlanmıştır.

Yapılabilecekler arasında dijital platformlar ve telefon vasıtasıyla tedavi hizmetleri kullanılarak yeterli zihinsel sağlık hizmeti sunulması, ön saflarda çalışan sağlık çalışanlarının desteklenmesi, yeterli kişisel koruyucu ekipmanın tedarik edilmesinin sağlanması, etkilenenlere kaynakları hızlı bir şekilde tahsis etmek için politikaların çerçevesi yer alabilir.

b) Geniş Kapsamlı (Toplumdaki Tüm Bireyler) : Bireylerin ruh sağlığını iyileştirmek ve nüfus genelinde intihar riskini azaltmak için sadece risk grubunda yer alan belirli bireyleri seçerek değil, risk faktörlerine odaklanılarak toplumdaki tüm nüfus hedeflenmelidir.

Odaklanması gereken risk faktörleri arasında ekonomik sıkıntı / maddi problemler yaşama, eş şiddeti, aile içi şiddet, madde / alkol kullanımı, izolasyon, karantina, yalnızlık, korku ve yas nedeniyle yaşanan sorunlar, intihar düşünceleri olanlar tarafından kullanılabilir nesnelere erişim, medyanın ve yayılan bilgilerin düzenlenmesi, işsiz kişilere destek sağlamak ve okulların açılmasıyla ilgilenmek gibi faktörlerdir.

Bunlar, hükümet yetkilileri tarafından mali kaynakların sunulmasını, yakın partner şiddetine maruz kalanların bakım ve desteğe erişiminin sağlanmasını, yayılan yanlış bilgilerin ve medyanın düzenlenmesini, psikolojik olarak savunmasız kişilerin kendilerine zarar verme araçlarına erişme girişiminde bulunabilecekleri konusunda satış yapan kişilerin bilinçlendirilmesi, toplum destek ekiplerini teşvik etmesini, cesaretlendirilmesini, alkol ve madde kullanımı politikalarının düzenlenmesini içerebilir (*Gunnell ve ark., 2020; Joseph, Mishra ve ark., 2020*).

4. İntiharı önleme alanını daha da ilerletmek için mevcut zorluklara iyimser bir şekilde bakılmalıdır.

Salgının oluşturduğu herkesin acı çektiği ve zor zamanlardan geçtiği günümüzdeki durum, genel olarak insanların anksiyete, depresyon ve intihar davranışı gibi akıl sağlığı sorunları ile ilgili bilgilere öncesine göre daha açık olduğunu göstermiştir.

Aynı zamanda, bu tür psikolojik konulara ilişkin bilgi paylaşımı, ayrımcılık ve damgalamada dolaylı bir düşüşe yol açmış olabilir.

İnsanlar ayrıca sosyal desteğin yaşam için bir ihtiyaç olarak görülmesinin önemini anlamaya başlamıştır (**Klomek, 2020**).

5. Elektronik ortamda ve dijital platformlarda ruh sağlığı hizmeti verilmesine yönelik popülerliğin artması, bir akıl sağlığı uzmanını ziyaret etmenin getirdiği damgalamayı daha da hafifletmeye yardımcı olabilir ve ayrıca hizmet sağlayıcılarla iletişim kurma riski taşıyan kişiler için nispeten erişilebilir ve kullanıcı dostu bir araç haline gelebilir.

Pandeminin ortasında ruh sağlığı kriziyle mücadelede telepsikiyatri ve dijital platformların potansiyeli kanıtlanmıştır.

Yardım hattı numaraları krizde olanları desteklemek için zaten bulunmaktaydı, ancak bu, mevcut teknolojinin kullanılmasıyla bir adım daha ileriye götürülebilmiştir.

Bu tür hizmetlere erişim ve bunların avantajları konusunda halkın bilinçlendirilmesi, yardıma ihtiyacı olanların ruh sağlığı hizmetlerine erişebilmelerini ve bu hizmetlerin karşılığını alabilmelerini sağlayacaktır.

Ancak ruh sağlığı uzmanları, özellikle acil durumlarda bu platformların olası dezavantajlarını akıllarında tutmalıdır (**Hazarika ve ark., 2020; Lodha ve De Sousa, 2020**).

6. Hükümetin ve politika yapıcıların, pandemiden etkilenen insanlar arasında intihar düşüncesini önlemede büyük bir rolü bulunmaktadır. İşini kaybedenlere acil durumda kredi, barınma, yemek ve destek gibi finansal desteklerin sunulması önemlidir. Kaynaklar, insanların ihtiyaçlarına göre tahsis edilmelidir (**Gunnell ve ark., 2020; Nayar ve ark., 2020**).

Temel sağlık hizmetleri çalışanları eksiklikleri tamamlamak ve daha fazla yardım eli uzatmak için bir araya toplanmalı ve psikolojik krizde olanları belirlemek için eğitilmelidir.

Ruh sağlığı uzmanları, çeşitli teorik bilgilerden, etkilenen kişilerin bilişsel tarzları ve mevcut ruh sağlığı kriziyle başa çıkma yaklaşımlarından haberdar olmalıdır (**Joseph, Gonçalves ve ark., 2020; Nayar ve ark., 2020**).

İntiharın önlenmesi her zaman zorlu bir görevdir ve her zaman bir meydan okuma olarak devam edecektir.

Geçmişten alınan dersler ve mevcut durumdaki psikolojik yansımaların anlaşılması, daha etkili intiharı önleme stratejileri oluşturmaya yardımcı olacaktır.

Kaynaklar

Gunnell, D., Appleby, L., Arensman, E., Hawton, K., John, A., Kapur, N., Khan, M., O'Connor, R. C., Pirkis, J., Appleby, L., Arensman, E., Caine, E. D., Chan, L. F., Chang, S.S., Chen, Y-Y., Christensen, H., Dandona, R., Eddleston, M., Erlangsen, A., . . . Yip, P. S. (2020). Suicide risk and prevention during the COVID-19 pandemic. *The Lancet Psychiatry*, 7(6), 468–471.

Hazarika, M., Das, B., Das, S., Baruah, A., Sharma, N., Barua, C., Das, J., Choudhury, S., Hazarika, D., Sarma, P., & Bhandari, S. S. (2020). Profile of distress callers and service utilisation of tele-counselling among the population of Assam, India: an exploratory study during COVID-19. *Open Journal of Psychiatry and Allied Sciences*.

Joseph, S. J., Gonçalves, A. P., Paul, A., & Bhandari, S. S. (2020). Theoretical orientation

of a range of psychological approaches to address mental health concerns during the COVID-19 pandemic. *Asian Journal of Psychiatry*, 53, 102221.

Joseph, S. J., Gunaseelan, P., Bhandari, S. S., & Dutta, S. (2020). How the novel coronavirus (COVID-19) could have a quivering impact on mental health? *Open Journal of Psychiatry and Allied Sciences*.

Joseph, S. J., Mishra, A., Bhandari, S. S., & Dutta, S. (2020). Intimate partner violence during the COVID-19 pandemic in India: From psychiatric and forensic vantage points. *Asian Journal of Psychiatry*, 54, 102279.

Joseph, S. J., Shoib, S., Thejaswi, S. G., & Bhandari, S. S. (2020). Psychological concerns and musculoskeletal pain amidst the COVID-19 lockdown. *Open Journal of Psychiatry and Allied Sciences*. Advance online publication.

Joseph, S. J., Singh Bhandari, S., Ranjitkar, S., & Dutta, S. (2020). School closures and mental health concerns for children and adolescents during the covid-19 pandemic. *Psychiatria Danubina*, 32(2). 309–310.

Klomek, A. B. (2020). Suicide prevention during the COVID-19 outbreak. *The Lancet Psychiatry*, 7(5), 390.

Lodha, P., & de Sousa, A. (2020). Mental health perspectives of COVID-19 and the emerging role of digital mental health and telepsychiatry. *Archives of Medicine and Health Sciences*, 8(1), 133.

Nayar, N., Joseph, S. J., Bhandari, S. S., Dutta, S., & Shoib, S. (2020). Gearing up to tackle mental health issues in the post-COVID-19 world. *Open J Psychiatry Allied Sci*. Advance online publication.

Sher, L. (2020a). COVID-19, anxiety, sleep disturbances and suicide. *Sleep Medicine*, 70, 124.

Sher, L. (2020b). The impact of the COVID-19 pandemic on suicide rates. *QJM: An International Journal of Medicine*.

Thakur, V., & Jain, A. (2020). COVID 2019-suicides: A global psychological pandemic. *Brain, Behavior, and Immunity*, 88, 952–953.

Wasserman, D. (2020). Suicide Prevention During and after the COVID-19 Pandemic Evidence-Based Recommendations 2020. World Psychiatric Association.

SAĞLIK POLİTİKASI VE SAĞLIK POLİTİKA ANALİSTİ

Yeter DEMİR USLU*

1. Giriş

Sağlık politika analizinin özgün bir alan ve ayrı bir meslek olarak ortaya çıkışı yenidir. Bu hizmet çok eski dönemlerden bugüne kadar yöneticiler ve bu işlevi amatör olarak üstlenenler tarafından, karar vericilere destek olarak sunulmaktadır.

Küreselleşme ve gelişen teknoloji tüm alanlarda olduğu gibi sağlık alanında da yeni kavramların ve mesleklerin ortaya çıkmasına neden olmuş, ülkelerin değişimlere ve yeniliklere ayak uydurmaları gerekliliğini zorunlu kılmıştır.

Bu çalışmada, politika kavramı, sağlık politikası, sağlık politikalarının analizi, sağlık politika analistli kavramları açıklanarak, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de sağlık politika analistinin meslek olarak kabul edilebilmesi, bunun için yapılması gerekenler, mesleğin işlevleri, meslek için istenmesi gereken nitelikler ve deneyimler incelenerek açıklanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

2. Politika Kavramı

Politika genel tanıma göre ülke ile alakalı sorunları ortaya çıkarıp, bu sorunları tanımlamak, bunlara çözüm yolları üretmek, üretilen çözüm yollarının en iyisini seçerek uygulamaya koymak, sonuçlarını almak ve çıkan sonuçları değerlendirmektir.

Türk Dil Kurumuna göre ise politika kelimesinin üç anlamı vardır.

Bunlar; “Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa”, “Davranış biçimi, düşünce yapısı”, “Bir hedefe varmak için karşısındakilerin duygularını okşama, zayıf noktalarından veya aralarındaki

*Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

uyuşmazlıklardan yararlanma vb. yollarla işini yürütme” olarak tanımlanmıştır (TDK,2018).

Anlamlardan anlaşılacağı üzere ülkemizde ve pek çok yerde “**politika**” ve “**siyaset**” kelimeleri eş anlamlı olarak gösterilmekte ve pek çok kişi tarafından aynı anlamı ifade edecek şekilde yanlış kullanılmaktadır.

Politika (**Policy**) kelimesi amaca ulaşmak için üretilen düşünsel yol-yöntem anlamına gelen daha teknik bir kelimedir. Siyaset (**Politics**) ise genel anlamda devletin yönetilmesi anlamına gelmektedir. Bu iki kelimenin, birbirinden farklı kavramları ifade ettiği unutulmamalıdır (Er,2011).

3. Sağlık Politikası

Dünya Sağlık Örgütüne göre sağlık politikası, bir toplumda belirli sağlık hedeflerine ulaşmak için üstlenilen planlar, kararlar ve eylemler manasına gelmektedir. Açık bir sağlık politikası birçok şeyi başarabilmekte: kısa ve orta vadede hedefler ve referans noktaları belirlemeye yardımcı olan geleceğe yönelik bir vizyon tanımlamaktadır. Öncelikleri ve farklı grupların beklenen rollerini özetlemekte, fikir birliğine varmayı sağlamakta ve insanları bilgilendirmektedir (WHO,2018).

Sağlık hakkı tüm dünyada temel insan haklarından biri olarak tanımlanmış ve insanlık tarihi boyunca devletler sağlık hizmetlerine karışmak zorunda kalmıştır. Sağlık hakkı ülkemizde de anayasa ile güvence altına alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası madde 56 da “*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Devletin sağlık hizmetleri için planlama, sunma ve denetleme görevleri bulunmaktadır.

Devlet bu görevleri yerine getirmek amacıyla koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici sağlık politikaları üretmekte, üretilen politikaların en iyisini seçerek uygulamakta, sonuçlarını almakta ve değerlendirmektedir.

3.1. Sağlık Politikalarının Analizi

Politika analizi kavramı, belirli bir hedefe giden yöntemlerden, alternatif yollardan hangisinin en uygun olduğunun araştırılması anlamına gelmektedir.

Politika analizi kavramını Dye ise “*hükümetlerin neyi neden yaptığını ve bu yapılan şeylerin vatandaşların yaşamında herhangi bir değişiklik yapıp yapmadığını anlamak ve öğrenmek*” olarak tanımlamıştır (Çevik ve Demirci, 2012).

Sağlık politika analizi ise toplumu ilgilendiren sağlık konularındaki problemlerin çözümü için uygulanmakta olan bir sağlık politikasının veya muhtemel alternatif sağlık politikalarının, başta etkili olması açısından olmak üzere ilgili tüm sağlık politikası amaçları doğrultusunda değerlendirilmesi ve en makul sağlık politikalarının tespit edilip tavsiye edilmesidir.

Sağlık politika analizi yapmak ve yapılan sağlık politika analizlerinden istifade edebilmek için sağlık politika analizinin hasta odaklı olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Sağlık politika analisti (*Health Policy Analysts*) işini yaparken toplumsal faydayı bireysel faydaya tercih edebilir. Sosyal değerler sağlık politika analizinin amacına ulaşması açısından oldukça önemlidir.

Yehezkel (1971), tarafından yapılan sistem analizi ve politika analizinin özellikler açısından karşılaştırılması bilgilerinden esinlenilerek aşağıdaki sağlık politika analizi özellikleri tablosu oluşturulmuştur.

Tablo: Sağlık Politika Analizinin Özellikleri

ÖZELLİK	SAĞLIK POLİTİKA ANALİZİ
Temel disiplin	Ekonomi, operasyonel araştırma, niceliksel karar bilimleri, kamu yönetimi, siyaset bilimi, politika bilimi ve sağlık bilimleri.
Temel vurgu	Kalitatif analiz, yeni alternatiflerin üretilmesi ve mümkün olduğunda kantitatif analiz.
Meslek mensuplarının taşınması gereken temel vasıflar	Parlak, gelenek dışı ve yüksek bir analitik kapasite olgunluk, sağlık, idari ve siyasi gerçekliğe açık bir vukufiyet, hayal gücü ve idealistik, realizm.
Temel karar kriterleri	Sağlık, sosyal, ekonomik ve siyasal verimlilik vb.
Temel yöntemler	Ekonomik analiz, sağlıkta kantitatif model oluşturulması yaratıcı ve fütürist düşünce.
Temel lokasyon	Merkezi bütçe idaresinde, sağlıkla ilgili kurumların bütçe ve analiz birimlerinde, farklı türlerdeki tüm sosyal yönlendirme birimleri.
Kamusal karar alma süreçlerine uygulandığında elde edilen çıktı	Oldukça karmaşık ve siyasi yönü olan durumlara ilişkin daha iyi kararlar alınması, sağlık politika yapım sürecinde geniş çaplı iyileşmeler, siyasal tartışmalara eğitici etki.
Meslek mensuplarının bilgi ve becerilerini artırma için yapılması gerekenler	Siyasa bilimler ve sağlık yönetimi alanlarında akademik anlamda değişiklikler yapılması, disiplinler arası yeni bir sağlık politika (health policy) bilim dalının oluşturulması.

Kaynak: Yehezkel, 1971.

Sağlıkta bilgi kirliliği- eksikliği ve uzman körlüğü gibi etmenler sağlık politika analizini zorunlu kılmaktadır. Sağlık politika analizi teftişten farklı bir kavramdır. Sağlık kamu kurum ve kuruluşlarında görevli sağlık politika analistinin (*Health Policy Analysts*) çalışmaları “teftiş” ya da “denetim” değil, yerinde inceleme faaliyetleridir. Teftiş ya da denetim geçmişe dönük soruşturma işlemini ifade ederken, sağlık politika analizi ileriye dönük bakış açısıyla, sağlık politika uygulamalarının sonuçlarına ilişkin öngöründe bulunma durumunu ifade etmektedir (*Dilekçi, 2011*).

4. Sağlık Politika Analisti

Küreselleşme ve gelişen teknoloji tüm alanlarda olduğu gibi sağlık alanında da yeni kavramların ve mesleklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu mesleklerden biride sağlık politika analistleridir (*Health Policy Analysts*).

Günümüzde Amerika ve Kanada başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde gerek kamuya bağlı sağlık kurumlarında gerekse özel sağlık şirketlerinde ve araştırma kuruluşlarında “**sağlık politika analisti**” (*Health Policy Analysts*) meslek olarak kabul edilerek, sağlık politikalarında önemli çalışmalar yürütmek üzere istihdam edilmektedir (***Kamu Politikası Analizi ve Yönetim Derneği, 2013***).

Türkiye gibi gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde “**sağlık politika analisti**” (*Health Policy Analysts*) kavramı üzerine çalışmalar yapılmaya yeni başlanmıştır. Bu ülkelerde sağlık politika analiz görevi yönetici kademesindeki kişiler tarafından yürütülmektedir. Ancak bu kişiler yeterli zamana, uzmanlığa ve bilgi kaynağına sahip olmadıklarından dolayı genellikle yaptıkları analizler yeterli derinlikte olmamaktadır (***Weimer ve Vining, 2011***).

Sağlık politika analistleri (*Health Policy Analysts*) karmaşık politika konularını özetler ve net bir şekilde açıklar. Sağlık verilerini yönetme, harmanlama ve yorumlama işlevleri vardır.

Örnek olarak Amerikan Sağlık Bakanlığı'nın politika analiz faaliyetlerine bakıldığında, sağlık politika analistlerinin işlevleri şunlardır (***Greenberg, 2003***);

1. Belirlenen politikayla ilgili programların ve ilgili kurumlarla ilişkilerin koordinasyon yapmak.
2. Yeni politikalar geliştirmek, gerekli politika değişiklikleri ve/veya yasal değişiklikleri önermek.
3. Politika araştırması yapmak ve uygulanan politikaları izlemeye tabi tutmak. Gerektiğinde araştırma şirketlerinden hizmet satın alabilmekte dolayısıyla analistler politika analizinin hem müşterisi hem üreticisi olabilmektedirler.
4. İtfaiyeci görevi yapmak. Burada ifade edilmek istenen yangın Beyaz Saray'dan gelen herhangi bir istek, herhangi bir reformla ilgili taslak metnin gözden geçirilmesi ya da kongredeki önemli bir toplantı öncesinde istenen bir değerlendirme olabilir. İtfaiyecilik kavramı görevin aciliyetini ifade etmekte ve analist yangını söndürmek için elinden gelen her şeyi yapmaktadır”.

Sağlık politika analistleri (*Health Policy Analysts*); ulusal sağlık sistemindeki son değerşiklikleri, hastalık yönetim programlarının etkinliğini, sağlık sigortası programlarının uygulanmasını, kamu tarafından desteklenen sigorta programlarında bakım kalitesi, sağlık sigortası kapsamı genişletme yaklaşımları ve kronik hastalık önleme, sağlığın teşviki ve geliştirilmesi alanlarında çalışmalarını yürütürler.

Genel olarak sağlık politika analistleri (*Health Policy Analysts*) aşağıdaki faaliyetlere katılırlar;

- Devlet ve yerel sağlık bakım programlarının operasyonlarını ve maliyetlerini değerlendirmek üzere saha ziyaretleri gerçekleştirmek,
- Literatür incelemeleri yürütmek,
- Sağlık programlarının sonuçlarını belirlemek veya politika yürütmek için büyük veri tabanları ile nicel analizler yapmak,
- Analitik raporların bölümlerini yazma ve yeni projeler için öneriler sunma,
- Elektronik programlar kullanarak sağlık programlarının finansal ilerlemelerini takip etmek; sağlık programlarını gözden geçirerek bütçe revizyonları, sözleşme teklifleri ve aylık raporlar hazırlamak.

4.1. İstenilen Beceriler ve Deneyim

Amerika, Kanada ve **OECD** ülkelerinde verilen “**Tax Policy Analyst**” iş ilanında istenilen beceri ve deneyimler aşağıda belirtilmiştir.

İstihdam edilmesi düşünülen “**sağlık politika analisti**” (*Health Policy Analysts*) adaylarının da bu beceri ve deneyimlere sahip olması gerektiği düşünülmektedir.

Bunlar; sağlık alanlarının birinde en az lisans derecesine sahip olmak, en az beş ile 10 yıl mesleki çalışma, sağlık alanında araştırma ve bilimsel çalışma deneyimi gerekmektedir. Bunların yanı sıra aşağıdaki deneyimlere/ becerilere de sahip olunması istenilmektedir (**Dilekçi, 2013**).

- Nicel ve nitel araştırma becerileri,
- Birden fazla yabancı dil bilmek,
- Olağanüstü yazılı iletişim becerileri,
- Ayrıntılara son derece dikkatli,
- Projeleri, zaman çizelgelerini ve son başvuru tarihlerini yönetme becerisi,
- Bilim ve teknik konuları mesleki uygulamalara aktarabilme yeteneği,
- Politika yapabilme ve genel izlenim elde edebilme,
- Bilginin kaynaklarını tanımlama ve analiz etme becerisi,
- Hedefli araştırma yapabilmek,
- Pozisyonları destekleyebilecek kanıt geliştirebilmek,
- Projeleri özetleyip bulguları sentezleyerek net, özlü iletişim materyallerine dönüştürebilmek,
- Bağımsız araştırma yapabilmek,
- Akademik ve politik kaynaklardan sentez yapabilmek,
- Politikaları anlama ve yazılı projeleri uyarlama becerisi,
- Harici araştırma ortaklarıyla ilişkilerde çalışma ve bunlarla ilişkileri yönetme ve yorumlama,
- Hızlı tempolu ortamda çalışma olanağı uyum sağlama,
- Güçlü takım oyuncusu olma isteğine sahip olmak.

5. Sonuç

Türk Dil Kurumu politikanın tanımını “*Bir hedefe ulaşmak için karşısındakilerin duygularını okşama, zayıf noktalarından yararlanma veya aralarındaki uyumsuzlıklardan yararlanarak işini yürütme*” olarak açıklamaktadır.

Ülkemizde “**politika**” ve “**siyaset**” eş anlamlı olarak gösterilmekte ve bu durum anlam kargaşasına yol açmaktadır.

Yabancı literatürde “**Policy**” izlenen yol- yöntem ve “**Politics**” siyaset anlamında kullanılmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütüne göre sağlık politikası, bir toplumda belirli sağlık hedeflerine varmak amacıyla üstlenilen kararlar, planlar ve eylemler anlamına gelmektedir.

Devlet koruyucu, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetleri için sağlık politikaları üretmekte, üretilen politikaların en iyisini seçerek uygulamakta, sonuçlarını almakta ve değerlendirmektedir.

Günümüzde Amerika ve Kanada başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde gerek kamuya bağlı sağlık kurumlarında gerekse özel sağlık şirketlerinde ve araştırma kuruluşlarında “**sağlık politika analisti**” (*Health Policy Analysts*) meslek olarak kabul edilerek, sağlık politikalarında önemli çalışmalar yürütmek üzere istihdam edilmektedir. Sağlık politika analistleri (*Health Policy Analysts*) karmaşık politika konularını özetler ve net bir şekilde açıklar. Sağlık verilerini yönetme, harmanlama ve yorumlama işlevleri vardır.

Sonuç olarak, “**sağlık politika analisti**” (*Health Policy Analysts*) kavramı, gelişmiş ülkelerde meslek olarak kabul görülmekte ve istihdam edilmektedir.

Türkiye’de yeni literatüre giren bu kavram, devletin sağlık hizmetlerindeki rollerini (*regülasyon, finansman ve hizmetlerin sunumu*), etkililiğe, verimliliğe, hakkaniyete ve insaniyete uygun olarak en doğru şekilde sunulabilmesi için meslek olarak kabul edilmesinin doğru olacağı düşünülmekte ve bu yeni alanda daha fazla bilimsel çalışmaların yapılması tavsiye edilmektedir.

Kaynakça

TÜRK DİL KURUMU, 2018. (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a68b047c42917.21178975). Erişim: 08.05.2021.

Er, Ü., (2011), Sağlıkta Dönüşümün Aracı Genel Sağlık Sigortası (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

WORLD HEALTH ORGANİZATİON (WHO), 2021. (http://www.who.int/topics/health_policy/en/). Erişim:08.05.2021.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (1982), T.C. Resmi Gazete, 17863, 18.10.1982.

Çevik H.H, Süleyman Demirci, Kamu Politikası, Ankara: 2012.

Yehezkel Dr or, Ventures in Policy Sciences , New York: Elsevier, 1971.

Dilekçi M.R, “Politika Analizi ve Hükümet Politikalarının Analiz Edilmesinde Başbakanlığın Rolü,” İdarecinin Sesi Dergisi, 148. Sayı, Kasım-Aralık 2011.

Kamu Politikası Analizi ve Yönetim Derneği (APPAM), 2013 <www.appam.org> Erişim:24.01.2018.

David L. Weimer ve Aidan R Vining, Policy Analysis: Concepts and Practice, United States: 2011.

George D. Greenberg, “Policy Analysis at the Department of Health and Human Services,” s.304-07, 2003.

Dilekçi M.R, “Politika Analizi ve Kamu politikalarının Analiz Edilmesine ilişkin Dünya uygulamaları” Başbakanlık Uzmanlık Tezi, 2013.

22 MADDE İLE EDİRNE

Emrullah GÜNEY*

*Bir yerde görürsen ki,
Ağır ve edalı akar,
Dal dal söğütleri öperek
Samur üç belik gibi
Üç koldan sular,
Müjdeler olsun efendim,
Edirne'desin.⁽¹⁾*

Edirne : Serhat şehrimiz...Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı...Bursa'dan sonra , İstanbul'dan önce Osmanlı'nın paytahtı...

Edirne : Üç ırmak şehri...Meriç, Tunca, Arda suları burada vatanlaşır. Kaybedilmiş ecdat topraklarından gelen sular, Evlad-ı Fatihan diyarlarının insanlarının gözyaşları gibi , burada kucaklaşır, birbirine katışır, özlem giderir; Ege Denizi'ne ulaşınca değin, üçün adı tekleşir ; Meriç olur. ...

Biz bu yazımızda 22 maddede Edirne'yi ele alacağız.

1. Trakların Orestia adıyla kurduğu belde. Pers, Makedonya, Roma, Bizans egemenliğinde kalmış. Roma İmparatoru Hadrianus döneminde şehir yeniden kurulurcasına genişletilmiş. Ol nedenle Hadrianapolis olarak adlandırılmış. Edirne adı buradan geliyor. Edrine de denilmiş. Avar Türkleri, Bulgar Türkleri, Peçenek Türkleri birçok kez kuşatmışlar. Fakat güzel şehri 1362 temmuzunda I. Sultan Murad ,Bizanslılardan savaşarak almış.

---

*Dr.Sosyal Bilimler Eğitimi Profesörü

(*) Şair,avukat Niyazi Akıncıoğlu'nun Edirne şiiri.

2. Çifte Paytaht (Çünkü Bursa da merkez olmayı sürdürüyor) olduktan sonra Edirne büyük gelişme göstermiştir. 91 yıl,Bizans'ın alınmasına değin Osmanlı Devleti buradan yönetilmiştir. Artık Paytaht olmasa da önemini korumuş. İstanbul'a kaymakam atayan Osmanlı sultanlarından kimileri Edirne'yi sevdiklerinden buraya medreseler, kervansaraylar, çeşmeler, köprüler, saraylar, kasrlar, avcı köşkleri yaptırmışlar.
3. Paşa Sancağı...Rumeli Beylerbeyliğinde önemli üs-harekat merkezi. Bilim, kültür,sanat ocağı. Külliye beldesi. Sağlık,sağaltım odağı. Dini anıtların en görkemlilerinin bulunduğu belde. Rus, Bulgar, Yunan işgallerini görse de Babıali, Edirne'ye daima önem vermiş; göçleri durdurmağa, gerilemesini önlemeğe çalışmıştır.
4. Ergene Çayı üzerindeki Uzunköprü'yü seyredelim. Üzerinde boyadan boya, bir uçtan öteki ucuna yürüyerek geçelim. II.Murat döneminde yapılmış olan bu olağanüstü görkemli su anıtı 1392 m uzunluğa sahip, 5.5 m genişlikte, 174 kemerlidir.
- 5.Sultan Bayezit Külliyesi'ni ziyaret edelim. Görevlilerden bilgi alalım.Mimar Hayreddin'in baş yapıtı. 100 kubbeli camisiyle, şifahane, göz ameliyatı yapılan tıp merkezi...Ruhsal sayrılıkları musiki nağmeleriyle sağaltan ocağıyla önemli bir sağlık ortacıdır...
6. Sultan I. Murad'dan başlayarak padişahlar adlarını yaşatacak camiler, medreseler yaptırmışlardır. Güzel beldemizde 3 Şerefeli Cami'yi gezip görelim. 4 minareli olan eserde, Konyalı mimar burada sanatının en üstün maharetini sergilemiştir.
7. Padişah II. Selim'in buyruğuyla Mimar Koca Sinan' ın yaptığı, ustalık dönemi eseri Selimiye Camisi , tek başına, Edirne'ye ziyaretin gerekçesi sayılmalıdır. 4 minarelidir. Türk-İslam eserleri arasında en görkemli anıt sayılır. Edirne'ye Türk mührü sonsuza değin bu dinsel anıtla vurulmuştur.
8. Rüstem Paşa Kervansaray' ını gezmek için birkaç saat ayırılım.
9. Ekmekçiöğlü Ahmet Paşa Kervansarayı'nı ziyaret edip ilgililerden bilgi alalım.
10. Ali Paşa Kapalı Çarşısı'nı bir uçtan öteki uca gezelim, dükkanları seyredelim. Burada 130 dükkan bulunmaktadır. Şehre özgü meyve sabunlarından eşe dosta armağan etmek için alalım.
11. Bedesten'i, Arasta'yı gezmek için zaman ayırılım. Bir aşevine oturup, biberli ciğer kebabı yiyelim; tadına varalım .
12. Arkeoloji Müzesi'ni gezip görmezsek Edirne gezimiz eksik kalır. Burada Traklar, Hellenistik Dönem, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinin eserleri, buluntular ve etnografik objeler sergilenmektedir.
13. Kanuni Süleyman Han'ın 1561'de Mimar Sinan'a yaptırdığı Adalet Kasrı'nı gezip görelim.
14. Bir kütüphanede Ord Prof Dr Süheyl Ünver Beğ'in hayranı olduğu, sık sık İstanbul'dan gelip ziyaret ettiği Edirne ile ilgili suluboya eserlerini, anıtlarını dillendirdiği kitaplarını incelemek için zaman ayırılım.
15. Hıdırellez'in ilk günü Edirne'de olalım ve Sarayıcı'nde pehlivanların kapışmasını izleyelim. Kırkpınar Yağlı Güreşleri Edirne'yi markalaştıran olayların başında gelir.
- 16.Karaağaç İstasyonu'na yürüyelim. 3.5 km'lik yol için 45-50 dakika ayırılım. Orada Kırkpınar Suyu içerek şifa bulalım.

17. İpsala'nın Kulaklı pirincinden eşe dostu armağan etmek için alalım.
18. Gündöndü ekeneklerinde mevsiminde çiçek açmış ayçiçeklerinin resmini çekelim.
19. Söğütlük Mesire Alanında trekking yapalım. Sağlık kazanalım.
20. Tunca ile Meriç arasındaki Bülbül Adası'nı görelim. Kuş seslerinin musikisinin ayırdına varalım.
- 21.. Saros Körfezi'nde Enez Altınkum Plajı'nda dinlenelim.
22. Keşan ilçemizde Mecidiye ve Erikli Plajlarını gezip görelim. Bir olanak bulup Havsa, Lalapaşa, Kofçaz, İpsala, Sırpsındığı beldelerini ziyaret edelim.

22 maddede ele almağa çalıştığımız, ülkemizin Avrupa'ya açılan kapısı, Avrupa'nın Trakya'ya, Anadolu'ya, Önasya'ya giden yolların başlangıç noktası , Trakya' mızın görkemli beldesi Edirne, elbette bu iddiasız, kısa yazıyla anlatılamayacak denli önemlidir.

Öyleyse ne yapıp edip , bir olanak elde edip ziyaret edelim, bir hafta, en iyisi dört mevsim yaşayalım.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Dr. Cemil ŞENEL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilerek teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

MAYIS 2021 YIL: 87 SAYI: 1013 ISSN: 1300-1450

19 Mayıs
gençlik ve spor
bayramımız kutlu
olsun.

